

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA VEŘEJNÉ EKONOMIKY

Zhodnocení organizace a financování voleb
do vybraného krajského zastupitelstva

Evaluation of Organization and Financing of Elections
to the Selected Regional Council

Student: Tereza Slánská
Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Iveta Vrabková, Ph.D.

Ostrava 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou svou práci, včetně příloh, vypracovala samostatně.

Ostrava dne 9. 5. 2018

.....
Tereza Slánská

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Ing. Ivetě Vrabkové, Ph. D. za odborné a zkušené vedení a cenné rady při zpracování této bakalářské práce.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	KRAJSKÁ SAMOSPRÁVA.....	9
2.1	Historie krajské samosprávy na území ČR.....	10
2.1.1	Vývoj krajské správy od 18. století.....	10
2.1.2	Krajská samospráva po roce 1918.....	12
2.1.3	Státní správa v protektorátu Čechy a Morava	15
2.1.4	Krajská samospráva v období národních výborů 1954–1960	16
2.1.5	Krajská samospráva v roce 1967–1990.....	18
2.2	Současná krajská samospráva v České republice	20
2.2.1	Samostatná působnost	20
2.2.2	Přenesená působnost	21
2.3	Zastupitelstvo kraje.....	22
3	VOLBY DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ	25
3.1	Funkce voleb a volební právo.....	25
3.1.1	Vývoj všeobecného volebního práva	27
3.1.2	Mechanismus voleb.....	28
3.2	Organizace voleb	30
3.2.1	Volební orgány.....	31
3.2.2	Systém voleb do krajských zastupitelstev	32
3.2.3	Harmonogram voleb.....	34
3.3	Historie voleb do krajských zastupitelstev	38
3.4	Financování voleb.....	39
4	ZHODNOCENÍ VOLEBNÍCH VÝDAJŮ DO ZASTUPITELSTVA ZLÍNSKÉHO KRAJE	42
4.1	Charakteristika Zlínského kraje.....	42
4.2	Volby Zlínského kraje v roce 2012	43
4.2.1	Volební účast okresů Zlínského kraje v roce 2012	45
4.3	Volby Zlínského kraje v roce 2016	47
4.3.1	Volební účast okresů Zlínského kraje v roce 2016	50
4.3.2	Porovnání volební účasti v roce 2012–2016	51
4.4	Srovnání volebních výdajů roku 2012–2016.....	52
5	ZÁVĚR.....	56

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
--	-----------

1 ÚVOD

Volby do zastupitelských orgánů krajské samosprávy upravuje zákon č. 130/2000 Sb., který prošel několika dílčími úpravami. Činnost volebních orgánů je výkonem státní správy a jako taková je hrazena ze státního rozpočtu. Finanční prostředky spojené s přípravou a konáním voleb jsou vedeny v kapitole státního rozpočtu Všeobecná pokladní správa. Příslušné finanční částky jsou uvolňovány ve formě dotací.

Při stanovení objemu výdajů na příslušné volby je výchozím bodem počet volebních okrsků v příslušném kraji, ze kterého vyplývá průměrný počet členů okrskové volební komise a předpokládané výdaje na zabezpečení voleb. Při vynakládání jednotlivých výdajů se postupuje podle směrnice Ministerstva financí na základě podkladů Ministerstva vnitra.

Předmětem bakalářské práce je zhodnocení organizace a financování voleb do vybraného krajského zastupitelstva, konkrétně se tato práce pak zabývá problematikou Zlínského kraje.

Cílem bakalářské práce je zhodnocení a porovnání volebních výdajů do zastupitelstva Zlínského kraje v roce 2012 a 2016. K dosažení cíle je použita metoda komparativní analýzy, která je aplikována na porovnání vynaložených výdajů při zajištění voleb do krajského zastupitelstva a na volební účast Zlínského kraje.

Bakalářská práce je členěna do pěti kapitol, z nichž první je úvod a poslední je závěr. Druhá kapitola je čistě věnována historii veřejné správy. Je rozdělena na jednotlivá historická období popisující vznik a vývoj veřejné správy do novodobé současnosti na území České republiky. Dále charakterizuje orgány kraje – tj. zastupitelstvo kraje, radu kraje, hejtmána kraje a krajský úřad.

Na tuto kapitolu navazuje kapitola volby do zastupitelstva kraje. Je zde charakterizován vývoj všeobecného volebního práva, jednotlivé formy volebních systémů a volební orgány. Práce obsahuje a popisuje porovnání jednotlivých krajů s volební účastí od roku 2000 až po rok 2016 a porovnání krajů s počtem oprávněných voličů. V neposlední řadě je popsán celý harmonogram, příprava a průběh voleb.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na krátké vyobrazení Zlínského kraje a zhodnocení a financování volebních výdajů do zastupitelstva Zlínského kraje. Jednotlivé výdaje jsou položkově rozepsány a následně porovnány za období krajských voleb s celkovou volební účastí během roku 2012 a 2016. V této kapitole se dále porovnávají výdaje na jednoho oprávněného a aktivního voliče.

Celá kapitola se soustřeďuje na zhodnocení a finanční náročnost týkající se voleb do zastupitelstva kraje během dvou porovnávaných let.

Jednotlivé grafy a analýzy vychází z uvedených dat ze stránky Českého statistického úřadu. V průběhu celé bakalářské práce je odkazováno na příslušné zdroje.

Pátá kapitola je věnována závěru a shrnuje veškeré důležité poznatky o dané problematice.

2 KRAJSKÁ SAMOSPRÁVA

Územní samosprávou se rozumí samostatná správa, realizována subjekty zmocněných ze zákona za účelem plnění potřeb občanů a rozvoje daného území. Konstitutivními prvky krajské samosprávy jsou

- občané kraje, tzn. fyzické osoby, které jsou státními občany České republiky a jsou přihlášeni k trvalému pobytu v některé obci nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje,
- území kraje, které je vymezeno územím konkrétních okresů a lze je měnit jen změnou ústavního zákona¹,
- vlastní působnost kraje, která je vykonávána zastupitelstvem kraje a dalšími orgány kraje, kterými jsou rada kraje, hejtman kraje a krajský úřad; orgánem kraje je též zvláštní orgán kraje zřízený podle zákona.

Výše uvedené umocňuje skutečnost, že kraje jsou veřejnoprávními korporacemi. Kraj má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem a hospodaří za podmínek stanovených zákonem podle vlastního rozpočtu. Kraj vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících.

Samospráva je považována za konkurenční správní subjekt vůči jiným nositelům veřejné moci, zejména státu, jak tvrdí Koudelka (2007). Dle Vrabkové (2016), existence samosprávy podporuje dělbu moci ve státě a zabraňuje soustředění moci v jediném mocenském centru. Samospráva je vedle státní správy součástí užšího pojetí veřejné správy a člení se na zájmovou samosprávu (včetně vysokoškolské) a územní samosprávu. Územní samospráva je realizována vyššími územně samosprávnými celky (samosprávné kraje) a základními územními samosprávnými celky (obce). Schéma na Obr. 2.1 znázorňuje základní členění veřejné správy v užším pojetí.

¹ Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., vytvoření vyšších územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů.

Obr. 2.1 Schéma veřejné správy v užším pojetí

Zdroj: Vrabková 2016, vlastní zpracování

2.1 Historie krajské samosprávy na území ČR

Pro tvoření této podkapitoly bylo převážně využito knižního zpracování Karla Schelleho².

2.1.1 Vývoj krajské správy od 18. století

Systémově se historii veřejné správy na našem území věnuje Schelle (2016), který uvádí, že krajská správa navazuje na zemskou správu a její moderní pojetí má počátky v polovině 18. století. Kraje vykonávaly vlastní působnost (samostatnou) a působnost státní, kdy vykonávaly úkony za panovníka, proto v čele krajů stáli dva hejtmani (zejména v Čechách). Státní správa krajů spočívala v zajišťování věci veřejné správy, berní (daňové) správy a vojenských věcí (verbování, pomoc při tažení krajem). Později se jejich úkoly týkaly rovněž oblasti trestního a soukromoprávního soudnictví, politické správy a vojenství. Za panování Marie Terezie byla změněna správa v Čechách a od roku 1751 byla správa řízena pouze jediným hejtmanem. Nové uspořádání a rozdělení krajů nastolil až Josef II. (na Moravě bylo šest krajů, ve Slezsku dva a v Čechách šestnáct).

Základy moderní zemské i krajské správy postátnila Marie Terezie v průběhu poloviny 18. století. V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, což mělo za následek částečné zrušení správního systému. V císařském nařízení z 26. června 1849 bylo konstatováno, že okresním úřadům náleží péče o vyhlásování a provádění zákonů, udržování a zjednání bezpečnosti, veřejného pořádku a klidu v jejím územním obvodu. V článku byly později zařazeny jednotlivé

² Karel Schelle je český právník, historik, advokát a vysokoškolský pedagog. Zabývá se historií české správy a právem.

agendy politické správy, jako je evidence obyvatelstva, zjišťování statistických dat, součinnost při doplňování, stravování a ubytování vojska, dohled na rodné, oddací a úmrtní matriky, pasové záležitosti cizinecké policie, vyřizování živnostenských a obchodních záležitostí, dále záležitosti zdravotní, církevní, školské a nadační, dohled na dobročinné a humanitní ústavy a také na všechny veřejné instituce, péče a udržování silnic a vodních cest, vybírání přímých daní a podpora důchodkových orgánů dle daňových a důchodkových zákonů, zemědělské záležitosti, sestavování seznamu porotců pro soudy aj.

Roku 1855 vznikla právní reforma, která měla například posílit postavení zemských místodržitelství na úkor krajských správních orgánů. Okruh krajských úřadů byl vymezen v nařízení ministrů vnitra z ledna 1853. Jednalo se zejména o dohlížení na činnosti okresních úřadů předkládat místodržitelství rekursy proti výnosům okresních úřadů. Také na ně byla přenesena působnost v odvětví přímých daní, čímž se krajské úřady staly dozorčími v oboru přímých daní. Dne 5. června 1860 byly na Moravě zrušeny všechny krajské úřady, neboť se jevily jako nadbytečné. Zbylé úkoly byly přeneseny zčásti na okresní úřady. Všechny zbylé úřady zanikly až v roce 1868.

Vydáním Schmerlingovy ústavy v únoru 1861 byl 5. března 1862 vydán říšský obecní zákon sloužící k vyměřování základních pravidel pro jednotlivé země. V tomto zřízení bylo možné, aby se dané dvě a více obcí mohlo sloučit se souhlasem zemské správy politické. Za občany se považovaly ty osoby, které bydlely v obci. Představenstvo obce bylo složeno ze starosty a dvou obecních radních, což byl minimální počet.

Okresy představovaly územní samosprávu středního stupně, avšak pouze v Čechách došlo k vytvoření okresní samosprávy. Okresní zastupitelstva byla tvořena 18-36 členy a vyvíjela se na základě zákona z 25. července 1864 ve všech sídlech okresních úřadů, kde se volili na dobu tří let.

V letech 1863-1864 mělo ve Slezsku a na Moravě vzniknout obecní zřízení okresní samosprávy, avšak realizace tohoto plánu byla složitá a z nejasných důvodů z něj sešlo. Na základě zemského zákona č. 38/1877 byly tyto okresní samosprávné orgány nahrazeny okresními silničními výbory. Výbory tvořilo 11 členů a 6 náhradníků, dále byly složeny ze čtyř zájmových skupin: velkostatkářů, poplatníků z kruhů průmyslníků a obchodníků, měst a venkovských obcí. Každý výbor měl zvoleného předsedu, který byl výkonným orgánem okresního silničního výboru, spravoval a řídil záležitosti silnic, rozhodoval o poradách a schůzích. Za veškeré své jednání byl zodpovědný okresnímu silničnímu výboru a zemskému výboru (Schelle, 2016, s. 80).

Zemský výbor využíval k projednávání zásadních věcí rozsáhlou správní agendu, ve které pečoval o vlastní zemské záležitosti, spravoval zemské jmění, předkládal sněmu zemský rozpočet a uzávěrku. Jakožto orgán zemské samosprávy zastupoval zemský výbor činnost související s působností sněmu, na své jméno vyhotovoval písemnosti a vypomáhal s další jinou prací, které byla spojená s konáním sněmů. Celkový význam zemské samosprávy v neposledních letech tohoto období nespočíval v zákonodárné činnosti, nýbrž ve správní činnosti.

Po roce 1867 se začala veřejná správa organizovat ve formě samosprávných korporací také pod názvem municipia, jež měla za úkol vykonávat samosprávu a zabývat se státní správou. Následně se dále dělila na komitáty (župy, stolice) a na města s právem municipálním. Po roce 1876 se počet komitátů a municipálních měst snížil. Komitát představoval správní území, kterému byly podřízeny všechny obce nacházející se v jeho obvodu.

Municipiu tvořil reprezentativní orgán složený z virilistů (státní občané, kteří v obvodu municipia platili nejvyšší přímé daně). Počet členů v tomto orgánu se odvíjel dle počtu obyvatel příslušného municipia. Například v župách zastupoval jeden člen municipia 500 obyvatel, zatímco v municipálních městech 250. Mezi další sborové orgány patřil stálý výbor v čele s předsedou županem nebo výkonný orgán, tzv. magistrát, kde předsedou byl purkmistr. Oba tyto orgány se usnášely na valných shromážděních, které se muselo konat minimálně dvakrát do roka. Důležitým krokem ve vydávání právních předpisů bylo vydání nařízení ministerstva vnitra z roku 1902 o zjednodušení administrativy, které obsahovalo doplňky k funkci výboru, jednací řád, předpisy. V rámci komitátů můžeme rozdělit okresy do tří hlavních kategorií samosprávných územních celků

- města s regulovaným magistrátem,
- velkoobce (městečka a velké vesnice),
- maloobce (musely se slučovat s jinými obcemi kvůli nedostatku hmotných prostředků).

Na území Slovenska existovalo 16 historických žup, 94 okresních jednotek, 30 měst s regulovaným magistrátem a 4 municipální města.

2.1.2 Krajská samospráva po roce 1918

Nejdůležitějším dnem pro český a slovenský národ bylo datum 28. října 1918, kdy došlo v Praze k vyhlášení samostatného československého státu. Na tuto událost nebyly přípravy tak

intenzivní, jak někteří očekávali. Někdy začátkem dubna se začal připravovat politický a hospodářský program, který se měl využít a být realizován v novém Československu.

Na programu se podíleli členové přípravného výboru a koncem září roku 1918 byl vypracován program ve dvou osnovách. První návrh byl od člena J. Preisse, který měl sloužit jako hlavní podklad hospodářství, druhou právní normu vypracoval F. Pantůček a tento zákon pojednával o „prozatímní vládě říše české“ a měl tvořit provizorní ústavní listinu. Zastupitelská demokracie měla být zajištěna skrze Národní shromáždění. Mezi další významné státní orgány patřil prozatímní státní prezident jako hlava říše české, který měl být jmenován Československou národní radou a Národním výborem.

Dá se tedy usuzovat, že ústava počítala s možností, že náš stát bude republikou. Sféra výkonu státní moci a její postavení bylo zakládáno na výkonu prezidenta prostřednictvím státní vlády. Vládu, tedy kolegiální orgán, tvořil ministerský předseda a dvanáct ministrů. Nově měly být zřízeny pouze orgány Nejvyšší a kasační soud a Nejvyšší správní soud. Otázka platnosti dosavadního právního řádu na území českého státu byla řešena metodou recepce právních norem, která byla schválena dne 28. října 1918 na schůzi pléna Národního výboru.

Národní výbory plnily a zabezpečovaly nejrůznější úkoly v oblasti hospodářské, zásobovací, sociální, vojenské, kulturní a další. Od doby, co vznikly národní výbory, se snažili získat směrnice, podle nichž by byla jejich činnost regulována. Toto téma zaznělo na plenárním zasedání pražského Národního výboru 2. listopadu 1918. Výsledkem zasedání bylo rozhodnutí, že okresní národní výbory mohou vykonávat dle vlastního uvážení, ale nemají činit žádné závažnější kroky bez uvědomění ústředního orgánu.

Národní výbory však začaly sesazovat úředníky, konfiskovat zboží, a i přes různá upozornění národní výbory dosazovaly své důvěrníky do okresních hejtmanství. Došlo také k obsazení kasáren, v některých případech byli nahrazeni i posádkoví velitelé. Nastal tedy odpor mezi stanoviskem pražského Národního výboru a okresními výbory. Pražský Národní výbor však stále podporoval a upevňoval starý státní aparát a postupem času omezoval pravomoc okresních a místních národních výborů. Tyto národní výbory za několik let úplně zanikly.

Činnosti moravského zemského výboru byly velice obsáhlé a zasahovaly do oblastí sociálních, kulturních i hospodářských. Výbor se zaměřoval hlavně na činnosti, které byly po válce nejnaléhavější. Aby byla na Moravě zvýšená soběstačnost, došlo k vytvoření geologické laboratoře za účelem využívání nerostného bohatství země. Zemský výbor také plnil zásadní úkoly při regulaci toků a bylo zahájeno budování reprezentačního výstaviště. Tento výbor ovšem věděl, že je pouze provizorní, než nastane komplexní reforma veřejné správy.

Dosavadní veřejná správa se vyznačovala neobratností, množstvím předpisů, dvojitou legislativou, různou v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Proto se také naskytla myšlenka na výkonnější reformu zastaralého systému. Návrhy, které vznikly ke zlepšení veřejné správy, měly společnou jednu hlavní myšlenku – vytvořit útvary v podobě krajů, které by se staly základní správní jednotkou s politickými orgány a rozhodovací pravomocí. Při této příležitosti došlo k odstranění přebytečných úřadů a došlo ke sloučení agend do více typů úřadu.

Bylo nutné rozhodnout o hlavních zásadách a také o oblastech, kterých se bude veřejná správa týkat. Zásadním problémem, který se vynořil při diskusích během měsíců bylo, zda má při nové organizaci politické správy dojít ke zrušení tradičních zemí a zda vytvořit spíše menší jednotky, nebo se má jen přikročit k reformním zásahům do správní organizace.

Pokud by prošla varianta první, bylo by další otázkou, jak velké by měly být teritoriální celky – zda to budou kraje (respektive župy) malé, velké či střední - od toho by se také odvíjel i počet obyvatel.

Dle Schelle (2016, s. 271) „Konečné rozhodnutí navržené právní normy vzešlo v platnost 28. února 1920. Byla přijata varianta středních žup. Z toho devět českých, pět moravských, jedna těšínská a šest slovenských. Župními sídly se stala města Pardubice, Hradec Králové, Mladá Boleslav, Česká Lípa, Louny, Karlovy Vary, Plzeň a České Budějovice, na Moravě pak Jihlava, Brno, Olomouc, Uherské Hradiště a Moravská Ostrava. Ve Slezsku Těšín a na Slovensku Bratislava, Nitra, Sv. Martin, Zvolen, Liptovský Sv. Mikuláš a Košice. Župní zákon byl přijat národním shromážděním 29. února.“

Každý župní úřad měl mít k sobě zvolené župní zastupitelstvo. Podle původního projektu mělo být župní zastupitelstvo zvoleno nejen z členů volených, jmenovaných ministrem vnitra, aby vedle zástupců politických stran mohli být do župní správy povoláni i odborníci, kteří se politickému boji či příkrostiti vyhýbají. Ústavní výbor se rozhodl pro počet 35 členů, tito členové župního zastupitelstva se volili na dobu 6 let, přičemž župní zastupitelstvo bylo ustanoveno, pokud alespoň dvě třetiny členů složily slib věrnosti České republiky.

Působnost tohoto župního zastupitelstva byla vidět v oblasti hospodářské, správní, finanční a také v soudnictví. Primárně se pozornost soustředila na organizaci kancelářské služby, normalizaci a typizaci tiskopisů, sledování výkonnosti apod. Nejdůležitější zásah do úpravy obecní správy ve třicátých letech byla ustanovení týkající se volebního řádu. Důvody, proč byl tento návrh slibný, byla jednak obava ze ztráty hlasů stran vládní koalice při nadcházejících volbách a také podřízení se obecní korporaci. Vládní koalice prosadila odložení obecních voleb na rok 1935. Stále více se funkce starosty stávala součástí státního aparátu

v tzv. přenesené působnosti. Starostové zde nevystupovali jako představitelé obecní samosprávy, ale jako výkonné orgány státní správy.

2.1.3 Státní správa v protektorátu Čechy a Morava

Právním základem protektorátu Čechy a Morava byl Hitlerův výnos ze dne 16. března 1939. Obyvatelé německé národnosti se stali německými státními příslušníky. Šéf civilní správy začal neprodleně zasahovat do částí protektorátní administrativy, udával rozkazy okresním hejtmanům, nebyl povolen přímý kontakt s nadřízenými institucemi. V mnoha obcích došlo k nahrazení starostů za německé komisaře, ať už se jednalo o města česká nebo v menší míře německá. Situace okupace byla ukončena 15. dubna v době, kdy mezitím nastoupil říšský protektor Konstatin von Neurath.

Postavení protektora bylo upraveno nařízením z 22. března 1939 a stanovilo především součinnost protektora s říšským ministerstvem vnitra a normotvorné činnosti. V oblasti místní říšské správy vznikl systém vrchních zemských radů, oberlandrátů. Na území jich bylo celkem 19, 3-5 okresních hejtmanství a v čele každého byl vrchní zemský rada.

Nicméně praxe oberlandrátů se týkala i českého obyvatelstva. Zároveň však docházelo k likvidaci českých úředníků a zároveň jako plus se jevila znalost němčiny, což mohl být značně působivý předpoklad pro činnost každého vyššího úředníka protektorátní správy, kterou stanovil protektor v květnu 1940.

Další, kdo mohl slučovat či rozdělovat obce, případně její části, bylo ministerstvo vnitra. Obci nadřízený orgán měl možnost rozpouštět obecní zastupitelstva a učinit opatření k prozatímnímu vedení správy. Projevilo se několik změn v oblasti zemských politických úřadů. Například na místa zemských viceprezidentů byli dosazeni Němci. I přes odpor a snahu vlády byla změna provedena až v roce 1940. Roku 1941 nastaly s říšským protektorem Reinhardem Heydrichem hlavní změny a reformy správního systému. Tyto reformy se vyznačovaly reorganizací vlád a ministerstev s cílem přizpůsobit se německému vzoru. V mnoha obcích se samospráva rušila způsobem, že na místa starostů dosazovali německé vládní komisaře, kteří měli urychlit proces germanizace místní správy.

Formování programů poválečné státní správy souviselo s celkovou krystalizací představ o charakteru nového Československa. Mezi první snahy o prosazení národních výborů se datuje rok 1943. Hlavní myšlenkou bylo, aby místní národní výbory měly kompetenci obecních zastupitelstev, okresní národní výbory by převzaly okruh působnosti okresních zastupitelstev

a zemské národní výbory by nastoupily na místa zemských politických správ a zemských zastupitelstev. Další dva měsíce se bouřlivě vyjednávalo o postavení národních výborů mezi komunisty a ostatními politickými stranami.

V dubnu 1945 byl v Košicích slavnostně vyhlášen poválečný program, který vymezoval primární úkoly nejbližšího období. Kapitoly týkající se osvobozené republiky sdělovaly, že stát bude lidovou demokracií a zabezpečí základní politické, hospodářské a sociální změny. Mezi důležité záležitosti patřil ústavní dekret prezidenta z hlediska významu pro poválečné formování parlamentarismu. Na základě nepřímých voleb došlo k vytvoření prozatímního národního shromáždění s celou řadou národních výborů.

Politické strany zde vystupovaly jako zákonodárný sbor skládající se z 200 poslanců z Čech a Moravy a 100 poslanců ze Slovenska. Hlavní činnosti tohoto prozatímního národního shromáždění byly stanoveny v dekretu prezidenta republiky, nicméně i přesto, že se jednalo o rozsáhlé oblasti, žádný zásadní vliv to v politickém, ani hospodářském životě nemělo.

Již od roku 1945 se sociální demokracie hojně zabývala národními výbory, avšak nejlépe svou představu formuloval I. Dérer, který myslel, že by se republika měla rozdělit na tři země, každá s představovaným sněmem a vládou. Každá tato oblast by byla spravována daným zemským úřadem či radou, kterou by vedl ministr. Každopádně veškeré úvahy nové československé ústavy nebyly přijaty. Primárním bodem ústavy se stal komunistický návrh od V. Procházky, které byl roku 1948 schválen. Výkon veřejné správy byl předán národním výborům, které nyní působily jako nositelé a vykonavatelé státní moci.

2.1.4 Krajská samospráva v období národních výborů 1954–1960

Roku 1954 Národní shromáždění schválilo zákon o volbách do národních výborů na základě návrhu o národních výborech. Krajské, okresní a místní národní výbory byly potvrzeny zákonem. Městské národní výbory se zřizovaly v oblasti krajských národních výborů a byly na úrovni národních výborů, volily se na dobu tří let. Československo se tedy začalo dělit na kraje, kraje se dělily na okresy a ty dále na obce.

Do krajských národních výborů se volil 1 člen na 7 000 obyvatel, dále v krajích s počtem obyvatel do 525 000 se volilo 75 členů. V okresních národních výborech se volilo na každých 1 000 obyvatel jeden člen; v okresech do 35 000 obyvatel se volilo 35 členů a v okresech nad 60 000 obyvatel to bylo 60 členů. Okresní národní výbory měly možnost slučovat a měnit drobné změny u obcí, naopak krajské národní výbory vytvářely či rušily obce.

„Zásadní změny jako vznik či zrušení samotného kraje či jeho změnu měl možnost činit pouze zákon. Všechny národní výbory měly vytvořeny pro pracovní aktivity stálé komise. Stálé komise byly odpovědné, avšak neoplývaly rozhodovací pravomocí a nemohly zasahovat do činnosti odborů ani jiných orgánů. Návrhy nebo stížnosti občanů předkládaly tyto stálé komise národnímu výboru nebo radě. Rada organizovala plnění úkolů národního výboru a kontrolovala dle předpisů práci rad národních výborů nižších stupňů. Ústřední národní výbor hlavního města Prahy byl postaven na roveň krajského národního výboru a podřízen vládě.“ (Schelle, 2016, s. 441)

„Národní výbory se staraly hlavně o životní potřeby obyvatel, které měly přispívat k uspokojení životních podmínek, zlepšovat bydlení, růst kulturní úrovně, podmínky pro školskou výchovu mládeže. Pečovaly o údržbu a výstavbu veřejných zařízení, bytového majetku, mezi další činnosti patřil rozvoj a zvyšování zemědělské výroby, zlepšování obchodní sítě a plnění úkolů v oblasti zemědělských výrobků. Také spolupracovaly s úřady a podniky, kde pomáhaly s plněním úkolů.“ (Schelle, 2016, s. 438)

Všechny závažné místní i celostátní problémy řešily národní výbory při svých zasedáních, řídily a kontrolovaly činnost výkonných orgánů, svých členů a komisí, jakož i činnost národních výborů nižších stupňů. Nižší stupeň národního výboru byl řízen vyšším stupněm národního výboru, ústřední a krajské národní výbory byly řízeny vládou. Výbory měly pravomoc a mohly vydávat obecně závazná nařízení.

Tato nařízení nesměla být v rozporu se zákony a předpisy, které vydaly národní výbory vyšších stupňů nebo také vláda. Národní výbor měl také předsedu. Předseda se staral o zasedání výboru, podepisoval s tajemníkem nařízení a další rozhodnutí národního výboru, řídil a svolával schůze. Předseda mohl být zastupován náměstký, kteří mu pomáhali při výkonu funkce. Předsedové ústředních a krajských národních výborů měli tři náměstký, předsedové okresních, městských a obvodních národních výborů měli pouze dva náměstký. Vedoucí byli v čele odborů a správ, řídili jejich práci a zároveň měli pravomoc rozhodovat o opatření. Za svou činnost byli odpovědní nejen radě, ale i vedoucímu podobného odboru nebo národního výboru vyššího stupně a příslušnému ústřednímu úřadu.

Rada národního výboru se skládala z předsedy národního výboru, náměstků, tajemníka a dalších členů rady. Členové rady byli voleni národním výborem. Rada se starala o plnění úkolů, kontrolovala práci odborů a kontrolovala práci rad národních výborů nižších stupňů a vykonávala různá opatření na základě zákonů. (Schelle, 2016)

2.1.5 Krajská samospráva v roce 1967–1990

Národní výbory získaly novou právní úpravu v roce 1967 v zákoně č. 69 Sb., který pojednával o postavení národních výborů ve státě, postavení poslanců, působnosti a řízení národních výborů a jejich orgánů. Městské národní výbory ve městech Brno, Ostrava, Plzeň a Košice podléhaly krajským národním výborům. Zákon byl v průběhu let jedenáctkrát novelizován a roku 1990 byl zrušen. V tomto období vzniklo několik nových předpisů s cílem posílit národní výbory a postavit státní správu na vyšší úroveň.

Zvýraznilo se postavení poslanců, měli detailněji vyobrazené úkoly a činnosti v mnohem příznivějších podmínkách. V zásadě na to se vytvořily předpoklady pro výkonnější fungování rad, komisí, správních komisí a odborů. Ustanovil se zákon vztahující se na hospodářství řízené národními výbory, který měl význam pro pružnější zabezpečení rozvoje placených služeb. Dle Schelle (2016, s. 454-457) „zákon vymezoval poslance zejména pro činnosti

- předložení návrhů národnímu výboru a jeho komisím a podněty radě a výborům,
- vznášet dotazy na radu, jednotlivé členy a na předsedy komisí,
- požadovat od vedoucích odborů vysvětlení vztahující se na činnost odborů,
- požadovat u státních orgánů a organizací přijetí ve věcech, které souvisely s výkonem jeho poslanecké funkce, a požadovat od nich informace a vysvětlení,
- účastnit se vyřizování stížností, oznámení a podnětů občanů vztahujících se k činnosti národního výboru,
- poskytovat poslanci pomoc při plnění úkolů.

Národní výbory dle zvláštních předpisů vykonávaly činnosti státní správy v oblastech

- zemědělství, lesního a vodního hospodářství,
- územní plánování a stavební řád,
- ochrana podmínek zdravého způsobu života a práce,
- ochrana přírody a kulturních památek,
- hospodaření s byty a nebytovými prostory,
- finance a správa národního majetku,
- doprava a silniční hospodářství,
- školství,
- ochrana veřejného pořádku,
- zdravotnictví.

Mezi další odvětví, které upravovaly národní výbory bylo

- vnitřní správa, zejména archivy národních výborů a inspekce veřejného pořádku,
- veřejně prospěšné služby,
- zásobování tuhými palivy,
- obchodní činnost navazující na služby a místní výrobu,
- projektové a investorské práce, případně inženýrské činnosti,
- zdravotnictví, zejména ústavy národního zdraví,
- placené služby (praní, čištění, opravářské činnosti, ubytovací služby, rekreace a cestovní ruch).“

Národní výbory kontrolovaly činnost organizací, které byly řízeny či spravovány národními výbory nižšího stupně. Podle zákona mohly také přijímat stanovisko k otázkám veřejného zájmu a předkládat je jiným orgánům a dále udělovat čestné občanství obce, ceny národního výboru a jiná veřejná uznání. Aby národní výbory mohly vydávat a plnit úkoly, existovaly obecně závazná nařízení. Toto nařízení se vždy vyhlásilo a vyvěsilo na úřední desce. Obecně závazné nařízení nabylo účinnosti po patnáctém dnu a bylo přístupné pro kohokoliv.

Místní národní výbor mohl ukládat pokuty organizacím, které nedodržovaly pořádek a čistotu, což narušovalo vzhled obce nebo města, ve výši 20 000 Kčs. Také organizaci, která znečistila veřejné prostranství nebo odkládala věci na nesprávná místa, mohl místní národní výbor a městský národní výbor uložit pokutu do výše 50 000 Kčs.

Městské národní výbory plnily úkoly ohledně sociálního rozvoje organizací, které navazovaly na sociální, hospodářský a kulturní rozvoj města, dávaly souhlas k umístění organizace na území města. Krajské národní výbory pečovaly o rozvoj hospodářství, zdravotnické a sociální výstavby v kraji. Úzce spolupracovaly s orgány státní správy a snažily se předkládat návrhy ke zlepšení rozvoje kraje. Pokud došlo ke zřízení státního podniku, kde krajské národní výbory byly zakladatelem, primární činnosti a zánik státního podniku byl diskutován krajským národním výborem s místním národním výborem, u něhož se nacházelo sídlo podniku. (Schelle, 2016)

Mezi nejdůležitější orgán národního výboru patřilo plenární zasedání, které tomuto výboru vyhradilo schvalovat dlouhodobé koncepce rozvoje územního obvodu, schvalovat střednědobé hospodářské plány, stanovit celkový rozpočet plánu, schvalovat závěrečný účet národního výboru a rozhodovat o přijetí půjčky či úvěru, zakládat státní podniky, rozhodovat o územních změnách, zřizovat a rušit komise, volit předsedu, místopředsedu a další členy výboru lidové kontroly, udělovat čestné občanství a ceny.

Plenární zasedání se scházela minimálně čtyřikrát ročně, zasedání bylo svoláno předsedou národního výboru na základě rady, která také připravovala zasedání s komisemi

a s poslanci. K platnosti usnesení plenárního zasedání národního výboru bylo zapotřebí souhlasu nadpoloviční většiny hlasů všech poslanců.

Předseda a místopředseda plnili své úkoly v Brně, Ostravě a v Plzni primátor města Brna, primátor města Ostravy a primátor města Plzně a jejich náměstkové. Radu místního národního výboru tvořilo v obcích s počtem do 600 obyvatel 5-7 členů, od 600 do 1500 obyvatel 7-9 členů, od 1500 do 5000 obyvatel 9-11 členů, do 10 000 obyvatel 10-13 členů, nad 20 000 obyvatel 12-15 členů. Rada se scházela podle potřeby a rozhodovala se sborech. (Schelle, 2016)

Odbory v různých odvětvích vykonávaly státní správu včetně věcí, které spadají do plenárního zasedání, vedly organizace založené, řízené nebo spravované národním výborem, zpracovávaly podklady pro jednání národního výboru, rady, komisí a ubezpečovali tak plnění. Městské a obvodní národní výbory dále zřizovaly občanské výbory, které umožňovaly občanům rozvíjet jejich zájmy a potřeby.

2.2 Současná krajská samospráva v České republice

Po roce 1990 se veřejná správa změnila vlivem politického systému. Doposud vzniklé výbory, které zabezpečovaly chod kraje, se zdály být neefektivní, proto zde začaly převládat tendence k méně tradičnímu systému. Mezi nový správní řád se začlenil ústavní zákon č. 294/1990 Sb. upravující organizaci místní správy. Vyšší územní samosprávní celky byly ustanoveny ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., kterým byla zároveň změněna Ústava. V platnost vzešel tento ústavní zákon 31.12.1997 a poté nabyl účinnosti od 1. ledna 2000. Bylo vytvořeno 14 vyšších územních samosprávných celků, tedy 13 krajů a hlavní město Praha.

Kraje tvoří vyšší územně samosprávné celky a je samostatně spravován zastupitelstvem kraje. Podle zákona č. 129/2000 Sb., o krajích, je kraj veřejnoprávní korporací, která má vlastní majetek a vlastní příjmy vymezené zákonem podle vlastního rozpočtu. Kraj se především stará o všestranný rozvoj území a o potřeby svých občanů. Kraj dělíme na samostatnou a přenesenou působnost.

2.2.1 Samostatná působnost

Samostatná působnost je stanovení určitých hranic samosprávy. Pro samostatnou působnost krajů platí §1 odst. 4 zákona o krajích, který říká, že „kraj pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů“. Do samostatné působnosti pak samozřejmě patří

hlavně záležitosti, které jsou vymezeny v zákoně o krajích jako pravomoce jednotlivých orgánů.

Do samostatné působnosti ze zákona o krajích patří zejména zákonodárná iniciativa vůči Poslanecké sněmovně, program rozvoje kraje, dopravní obslužnost na území kraje, územně plánovací dokumentace – tzn. schvalování územního rozvoje kraje a regulačního plánu ve vymezených případech. Pořizování územní dokumentace a podkladů je však výkon přenesené působnosti, jedná se o nesystémový krok, kdy prvotní příprava spadá do přenesené státní správy a konečné schválení má na starost samospráva. Kraj je povinen hospodařit účelně a chránit svůj majetek, vést evidenci svého majetku. (Koudelka, 2007, str. 267)

Na základě zvláštních zákonů do samostatné působnosti dále patří

- střední školství, speciální základní školy, výchovné poradenství a další vzdělávání pedagogických pracovníků,
- krajská zařízení a ústavy sociální péče,
- zřizování zařízení zdravotnické péče,
- plán odpadového hospodářství,
- zpracovávání strategie ochrany přírody,
- koncepce rozvoje památkové péče, prováděcí plány zachování a obnovy kulturních památek, usměrňování kulturně výchovných využití kulturních památek.

Kraj se řídí pouze právním řádem v samostatné působnosti a není vázán interními akty státu, např. usnesení, směrnice, metodické pokyny, instrukce. Pokud jde o vydávání obecně závazných vyhlášek, pak se řídí jen ústavou a zákony. Při výkonu samostatné působnosti formou individuálních právních aktů (správní rozhodnutí) je zde kraj vázán v konkrétním případě i právním názorem orgánu rozhodujícího o oprávněném prostředku, správního soudu nebo Ústavního soudu. Kraj ve výkonu samostatné působnosti spolupracuje s obcemi, ale nesmí zasahovat do jejich samostatné působnosti. (Koudelka, 2007, str. 267)

2.2.2 Přenesená působnost

Dle Koudelky (2007) přenesená působnost vychází ze zvláštních zákonů jednotlivých odvětví státní správy. Orgány kraje jsou tedy povinny vytvářet úkoly státní správy, které jsou ze zákona stanoveny. V přenesené působnosti kraj poskytuje nařízení kraje jako právní předpisy kraje. Přenesená působnost je uskutečňována především krajskými úřady.

Zákon o krajích také zaručuje, že kraj obdrží příspěvek ze státního rozpočtu na plnění a realizování úkolů v přenesené působnosti. Výši tohoto příspěvku stanoví na kalendářní rok Ministerstvo financí po projednání s Ministerstvem vnitra. Tento příspěvek může mít buď formu roční dotace podle míry rozsahu vykonávané přenesené působnosti, a nebo také může mít formu účelové dotace, je však důležité říci, že se jedná pouze o příspěvek, ne o plnou úhradu finančních nákladů. (Koudelka, 2007)

Podle zákona č. 129/2000 Sb. o krajích jsou vytvořeny orgány kraje. Patří sem zastupitelstvo kraje, rada kraje, hejtman kraje a krajský úřad. Zřízení orgánů kraje i jejich obsazení převážně upravuje zákon o krajích a kraje se takto mohou odchýlit od jednotného zákonného modelu jednotlivých orgánů.

Zastupitelstvo kraje se skládá z členů zastupitelstva a je jediným orgánem kraje, který je ústavně zakotven. Počet členů zastupitelstva činí v kraji s počtem obyvatel

- Rozhodující pro stanovení počtu členů zastupitelstva je počet obyvatel kraje k 1. lednu roku, v němž se konají volby. Počet členů zastupitelstva, který má být zvolen, zveřejní krajský úřad nejpozději do 2 dnů od jeho stanovení na úřední desce.³

22

Zastupitelstvo kraje má právo na schvalování rozpočtu kraje, vydává obecně závazné vyhlášky kraje, schvaluje územní plánovací dokumentaci, volí a odvolává hejtmana, zástupce hejtmana a další členy rady, rozhoduje o nabytí a převodu nemovitých věcí, dále je mu ze zákona povoleno právo předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně a předkládá návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, dále schvaluje koncepcie rozvoje cestovního ruchu na území kraje, rozhoduje o spolupráci kraje s jinými kraji, zřizuje a ruší výbory, schvaluje rozpočet kraje a závěrečný účet kraje, uděluje ceny kraje, rozhoduje o odměnách neuvolněným členům zastupitelstva, v případě, že v územním obvodu žije alespoň 5 % občanů jiné než české národnosti, zřizuje se výbor pro národnostní menšiny. (Schelle, 2016)

Rada kraje je výkonným orgánem kraje v oblasti samostatné působnosti. Při výkonu své působnosti odpovídá rada zastupitelstvu. Rada může rozhodovat ve věcech přenesené působnosti, jen stanoví-li tak zákon. Radu tvoří hejtman, náměstek hejtmana (náměstci hejtmana) a další členové rady, kteří jsou voleni z členů zastupitelstva ⁴.

Počet členů rady činí v kraji s počtem

- do 600 000 obyvatel 9 členů,
- nad 600 000 obyvatel 11 členů.

„Rada kraje má za úkol zabezpečovat a kontrolovat hospodaření podle schváleného rozpočtu, může jmenovat a odvolávat vedoucí odborů, zřizovat komise jako poradní orgány, vydávat nařízení kraje, stanovuje pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností, přezkoumává opatření přijatá krajským úřadem.“ (Vrabková, 2016, s. 43)

Hejtman zastupuje kraj navenek. Hejtmana a náměstka hejtmana (náměstky hejtmana) volí zastupitelstvo z řad svých členů. Hejtman a náměstek hejtmana musí být občany České republiky. Odpovídají za výkon své funkce zastupitelstvu. Rada může ukládat úkoly hejtmanovi jen v rozsahu své působnosti. Mezi hlavní funkce hejtmana patří:

s náměstkem hejtmana podepisuje právní předpisy kraje, informuje veřejnost o činnosti kraje a zajišťuje ochranu utajovaných informací, svolává a řídí zasedání zastupitelstva a rady, v případech stanovených zákonem zřizuje zvláštní orgány kraje a jmenuje a odvolává jejich členy, odpovídá za informování občanů o činnosti kraje, plní obdobné úkoly jako statutární orgán zaměstnavatele dle zvláštních předpisů vůči členům zastupitelstva a řediteli.

Krajský úřad plní úkoly v samostatné působnosti uložené mu zastupitelstvem a radou a napomáhá činnosti výborů a komisí. Rada může ukládat úkoly krajskému úřadu jen v rozsahu své působnosti svěřené jí zákonem. Krajský úřad rozhoduje v samostatné působnosti

⁴ Zákon o krajích č. 129/2000 Sb. § 57, odstavec 1), 2). Dostupné na www.zakonyprolidi.cz.

v případech stanovených tímto zákonem nebo zvláštním zákonem. Krajský úřad zejména přezkoumává rozhodnutí vydaná orgány obce v řízení dle zvláštních předpisů, ukládá sankce dle zákona, poskytuje metodickou a odbornou pomoc obcím, zabezpečuje koordinaci informačního systému se systémy veřejné správy, zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti. Je tvořen ředitelem a zaměstnanci, člení se na odbory a oddělení, sekretariát ředitele a sekretariát hejtmána. (Schelle, 2016)

3 VOLBY DO ZASTUPITELSTEV KRAJŮ

Volby jsou nedílnou součástí demokratického státu a představují jeden ze způsobů výběru osob (kandidátů) do zastupitelských orgánů, ať už jde o stát, kraj či obec. Základní rámec ustanovení zastupitelstev krajů, jakožto jejich vrcholných orgánů, upravuje Ústava ČR, která stanovuje, že členové zastupitelstev jsou voleni tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Funkční období zastupitelstva je čtyřleté. Specificky, volby do zastupitelstev krajů upravuje zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů.

3.1 Funkce voleb a volební právo

Dle Chytilka (2009), volby lze rozlišovat podle volebního práva a volebního systému, přičemž volební právo definuje určitý okruh osob oprávněných hlasovat a podmínky hlasování. Volební systém je dán vůlí vyjádřenou voliči, která je transformována do konečné podoby voleného sboru.

Funkce voleb dle Čmejrků a kol. (2010) poskytuje občanům možnost vybrat mezi politickými alternativami, které představují jednotlivé strany a kandidáty. Hlavním úkolem voleb je zjistit aktuální rozložení politických sil v daném prostoru a zajistit tak reprezentaci, která tomu odpovídá. Po volebních výsledcích se následně odvíjejí další kroky, jako je rozdělení mandátů, vytvoření většiny, zformování opozice. S tímto volby umožňují zajistit aktuální požadavky a priority dané společností.

Volby mají kontrolní funkci, neboť díky pravidelně se opakujícímu výběru mezi politickými alternativami získávají občané možnost kontrolovat zastupitelské orgány a v případě jejich nespokojenosti s politickou reprezentací ji mohou vyměnit.

S kontrolní funkcí je těsně spojena funkce legitimizační. Aktem voleb získá zvolený orgán nejen legitimitu, ale i další orgány, které svou podobu a legitimitu odvozují od zastupitelského orgánu voleného přímo voliči.

Dále je tu funkce integrační. Politické síly, které se ve volbách střetávají, reprezentují různorodé cíle, zájmy a priority. Aktem voleb dochází k integraci, a zároveň i k integraci celé společnosti.

Jak uvádí Čmejrek, Bubeníček, Čopík (2010) „jestliže jsou volby založeny na principu všeobecného, rovného a přímého volebního práva, pak je možné tyto funkce naplnit.“ Právo volit a právo kandidovat, tj. aktivní i pasivní volební právo, by měli mít všichni občané. Aktivní

volební právo, tedy právo volit, se týká osob, které dosáhly věku 18ti let a mohou volit do zastupitelstev obcí, krajů, Poslanecké sněmovny, Senátu ČR a prezidenta ČR. Naopak pasivní volební právo, tedy právo být zvolen, se týká občanů, kteří dosáhli 18ti let a mohou být zvoleni do zastupitelstva obcí a krajů. Od věku 21 let mohou být zvoleni do Poslanecké sněmovny ČR a od 40 – ti let do Senátu ČR a prezidentem ČR.

Volit a být voleni mohou i neobčané České republiky, pakliže jsou občany jiného státu, kterým toto právo přiznává mezinárodní úmluva. Aktivní volební právo je negativně vymezeno proti osobám, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody nebo také osoby jako vojáci z povolání v zahraničí, jak uvádí Čmejrek, Bubeníček, Čopík (2010).

Rovné volební právo dle Pavlíčka (2011) znamená, že všichni oprávnění voliči, u nichž neexistují překážky výkonu volebního práva, se voleb účastní za stejných podmínek, tj. mají stejná práva a povinnosti jako voliči. Ve vztahu k aktivnímu a pasivnímu volebnímu právu by měli mít voliči rovné podmínky ve všech etapách volebního procesu, ať jde o jejich zapsání do seznamu voličů, navrhování kandidátů, účast na volební kampani, stejně jako při odevzdávání svého hlasu a zjišťování výsledku voleb.

Princip rovnosti se v souvislosti s volbami zjednodušeně vyjadřuje zásadou „všichni voliči mají stejný počet hlasů a hlas každého má stejnou váhu.“ (Pavlíček, 2011, s. 183)

Přímé volby předpokládají, že voliči hlasují bezprostředně pro navržené kandidáty, což umožňuje založit přímý vztah mezi hlasujícím voličem a osobou, které byl svěřen mandát. Princip přímé volby zabezpečuje, aby okruh zvolených byl přímo a nezprostředkovaně určen těmi hlasy, které voliči ve volbách pro ně odevzdali. Proto musí být volební proces upraven tak, aby každý odevzdaný hlas mohl být přičten určitým osobám.

Tajné hlasování je závazným znakem demokratického volebního systému. Volič zde projevuje svoji vůli bez kontroly, nátlaku, zastrašování či případných následků za skutečné rozhodnutí. Osobní hlasování a vytváření zvláštních oddělených prostorů, ve kterých lze upravovat hlasovací lístky, jimiž každý volič musí projít před vhozením hlasovacího lístku do volební urny, jsou důležitými zárukami svobodného projevu vůle. (Pavlíček, 2011)

3.1.1 Vývoj všeobecného volebního práva

Pojem všeobecné volební právo vyjadřuje dle Klímy (2015) ve skutečnosti to, že každý člověk má právo volit a touto volbou se nepřímo podílet na řízení dané společnosti. Toto právo se prosadilo až ve 20. století v zemích průmyslového a postindustriálního typu v rámci evropskoamerického regionu. Významnými mezníky byly roky 1789 a 1848. V roce 1789 proběhla francouzská revoluce a poté revoluční události v Evropě roku 1848. Rok 1789 je přelomový nejen díky pokusu zavést všeobecné volební právo, ale také zrušení stavovských výhod. Postupně se končí období, které přisuzuje volební právo pouze příslušníkům určitého stavu, příkladem šlechtický, duchovní, měšťanský stav.

V této souvislosti je na místě zmínit pojem rovné volební právo, které vyjadřuje tu skutečnost, že každý občan má pouze jeden hlas se stejnou hodnotou. Před zavedením všeobecného a rovného volebního práva byla zavedena řada omezení, která znamenala, že některé hlasy měly větší hodnotu než jiné. Poprvé bylo všeobecné a rovné volební právo uplatněno ve Švýcarsku roku 1848, po tomto roce se zavádělo spíše omezeně i v dalších zemích, ale jen pro muže. Všeobecné volební právo bylo natrvalo uzákoněno ve Francii roku 1870. Obdobně tomu bylo ve sjednoceném Německu v roce 1871, v českých zemích v rámci Rakousko-Uherska se tak stalo v roce 1907 a ve Švédsku v roce 1921.

Co se týká volebního práva pro ženy, zavádělo se s odstupem a v některých zemích postupně. Až na konci 19. století v roce 1890 měly ženy poprvé právo volit v americkém státě Wyoming (na celém území USA až od roku 1920). Volební právo žen se ujalo nejdříve ve Skandinávii, počínaje Finskem roku 1906 a konče Švédskem. V Čechách získaly ženy právo volit až s příchodem nově vzniklého Československa roku 1918.

Součástí vývoje volebního práva směřujícího k naplnění všeobecného a rovného principu se projevuje i postupné zavádění přímé volby. Volič nevolil přímo svého zástupce, ale volitele, který až v další fázi vybíral poslance.

V demokratických zemích se všeobecné, rovné a přímé volební právo uskutečňuje tajným hlasováním. Zamezením možnosti zjistit si, jak, kdo volil, se předchází volební manipulaci. V demokratických režimech je důležité zabezpečit svobodný výkon volebního práva, což znamená, že každý občan má podmínky pro anonymní hlasování. Vždy tomu tak ale nebylo, původně se hlasovalo veřejně, například zvednutím ruky, ústní volbou nebo podepsáním hlasovací lístku.

Z pojmu všeobecné volební právo vyplývá, že zúčastnit se voleb mají právo všichni občané, ale i přesto existují překážky. Lze hovořit o čtyřech základních censech volebního práva, která jsou uznávána, aniž by tím byla narušena zásada všeobecnosti

- věkové omezení, věk dospělosti se v jednotlivých etapách měnil, ale hranice se ustálila na dnešních 18 letech,
- státní občanství – někdy se k němu přidává i podmínka trvalého pobytu na území státu,
- způsobilost k právním úkonům – patří sem lidé, kteří nejsou schopni postarat se sami o sebe, tudíž ani o věci veřejné, jedná se o duševně nemocné lidi,
- ztráta volebního práva – lidé odsouzení k výkonu trestu.

Prostřednictvím voleb se zjišťuje většinová vůle a na jejím základě se utváří zastupitelské a výkonné orgány, které mají právo přijímat zákonná rozhodnutí. I přesto, že demokratická společnost uznává a také v praxi dodržuje systém všeobecného, rovného a přímého volebního práva realizovaného tajným hlasováním, nemusí to znamenat, že všichni oprávnění voliči se zúčastnili voleb. Účast občana není podmíněna pouze na jistém stupni politického vědomí, ale i na okolnostech osobního života. (Klíma, 2015)

3.1.2 Mechanismus voleb

Volební systém představuje mechanismus voleb, označuje metodu převádění vůle voličů do voleného zastupitelského orgánu. Zákon, podle kterého se volby řídí, se nevztahuje pouze na tuto metodu, ale upravuje celý volební proces, jako například zpracování a kontrola seznamu voličů, zřízení volebních orgánů, sestavení kandidátních listin, organizace vlastního hlasování občanů, vyhlášení volebních výsledků apod.

Mezi základní volební principy, které se od sebe liší konstrukcí volebních obvodů, patří **princip většinový a princip poměrného zastoupení**.

Většinový systém je charakteristický tolika volebními obvody, kolik se volí mandátů. Voliči vybírají mezi jednotlivými kandidáty a ten, který má určenou většinu hlasů, získává v daném obvodu mandát. Systémy založené na principu většinovém mají mnoho předností. Mezi zásadní patří jednoduchost, vysoká personalizace volby, úzké sepětí zvoleného zastupitele s volebním obvodem a jeho voliči. Nevýhodou je disproportionálnost volebních výsledků, což může zvýhodňovat silnější strany oproti slabším stranám nebo nově vzniklým. Většinové systémy neuspokojivě odráží rozložení politických sil v politickém prostoru a může dojít k tomu, že strana s největším počtem získaných hlasů volby prohraje.

Princip poměrného zastoupení je naopak velice spravedlivý a jeho nejvyšší předností je plnění základního úkolu voleb, tj. odhalit aktuální rozložení politických sil a na základě toho přidělit mandáty. Aby se do zastupitelského orgánu nedostalo mnoho politických subjektů, musí být tlumena, tzn. zavádí se do zvoleného orgánu umělý práh, tzv. volební klauzule. Tyto proporcionální systémy jsou oproti většinovým systémům složitější a těžkopádnější. Získané hlasy se musí přepočítat na mandáty, obtížněji se formuje většina. V systémech poměrného zastoupení je úloha politických stran velice silná, volič musí vybírat mezi kandidátními listinami, většinou mezi politickými stranami. Aby se posílila personalizace voleb, zavádějí se v systémech poměrného zastoupení preferenční hlasy, kterými voliči mohou ovlivňovat pořadí kandidátů na listinách.

Oba základní typy volebních systémů se používají v jednotlivých zemích v nejrůznějších modifikacích. Projevuje se i snaha sjednotit přednosti obou principů a vylučovat jejich nevýhody vytvořením smíšeného volebního systému. Základní problém volebních systémů je v nutnosti najít kompromis mezi proporcionalitou a spravedlností systému na straně jedné a efektivitou na straně druhé. Konkrétní volební systémy lze popsat pěti základními komponenty a jsou to volební obvod, forma kandidatury, struktura hlasu, volební klauzule a volební formule. (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010)

U volebního obvodu je nejdůležitější jeho velikost, která se měří počtem mandátů v daném obvodu. Velikost volebního obvodu má také zásadní vliv na volby. Čím větší je volební obvod, tím proporcionálnější jsou volby. Při zmenšování volebního obvodu se proporcionalita snižuje. Za kritickou hranici se považuje volební obvod s pěti mandáty. U této hranice se již projevuje nadreprezentace stran nejsilnějších.

Forma kandidatury je závislá na typu volebního obvodu. U jednomandátových volebních obvodů se používá personální kandidatura a na základě toho se volič rozhoduje mezi jednotlivými kandidáty. Tato personální kandidatura se používá v České republice při volbách do senátu.

U vícemandátových volebních obvodů má kandidatura listinnou podobu. Volič se rozhoduje mezi jednotlivými kandidátními listinami, v praxi se jedná o volbu politické strany či volební koalice. Na kandidátní listině bývá více kandidátů, a proto je velice důležité pořadí kandidátů v této listině.

Rozlišujeme základní tři typy kandidátních listin

- přísně vázané,
- vázané,
- otevřené.

První typ je přísně vázaná kandidátní listina, která má dané stanovené pořadí kandidátů, které volič nemůže ovlivnit svou volbou. Dalším typem je vázaná kandidátní listina, u které jsou kandidáti uvedeni v určitém pořadí, ale toto pořadí kandidátů mohou voliči ovlivnit preferenčními hlasy a tím i získat mandát. Tento typ se používá nejen ve volbách do poslanecké sněmovny, ale i do Evropského parlamentu a zastupitelstev krajů. Třetím typem je otevřená (volná) kandidátní listina, u které se volič při hlasování nemusí omezovat žádnou kandidátní listinou. (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010)

Struktura hlasu vyjadřuje voličův hlas na politické názory a preference u nabízených politických programů. Kategorický hlas je určený pro kandidáta jedné strany bez ohledu na to, zda je možné používat preferenční hlasování. Přidělovaný hlas volič používá, když uplatňuje své právo na výběr kandidátů z několika listin. Téma struktury hlasu se jen částečně prolíná s problematikou preferenčního hlasování a je neutrální vůči většinovému nebo poměrnému volebnímu systému.

Volební kvorum (klausule) udává minimální limit hlasů, který musí splnit jako podmínku každá politická strana pro získání zastoupení v zákonodárném orgánu. Pro vstup do parlamentu je stanovena hranice procentuálním podílem stran na všech odevzdaných hlasech na úrovni regionální nebo celostátní.

Dodatečné přidělování poslaneckých míst se uplatňuje v zemích, kde dochází k nerovnostem na úrovni menších volebních obvodů. Na úrovni státu nebo regionu se obsadí určitá procenta poslaneckých křesel pro ty strany, které byly v širším měřítku úspěšnější, než by tomu odpovídal počet zvolených poslanců. (Klíma, 2015)

3.2 Organizace voleb

Všeobecné volby nelze dle Pavlíčka (2007) omezovat na pouhý akt hlasování, neboť ve svém celku představují poměrně složitý proces, při kterém rozvíjejí aktivity množství orgánů, organizací a jednotlivců. Společným jmenovatelem jejich činností jsou kroky zabezpečující přípravu a organizaci voleb. Jelikož se jedná o činnosti, které jsou regulované právem, pak se tedy celý volební proces charakterizuje jistým systémem a je poměrně stabilní. Volební proces trvá několik týdnů, v některých případech se dá délka trvání počítat i na měsíce. Rozděluje se ale do jednotlivých částí, ve kterých se zajišťují nezbytné podmínky a aktivizuje se činnost příslušných volebních orgánů, kandidátů, jejich politických stran i voličů.

Před vyhlášením voleb je vhodné stanovit jejich termín, ve kterém volby proběhnou. K takovému kroku je většinou pověřena hlava státu svým rozhodnutím a zároveň se takto

zahajuje předvolební kampaň. V tomto okamžiku začíná období nátlaku na voliče ze strany politických stran i hromadnými sdělovacími prostředky, kde hlavním smyslem je přimět voliče, aby se dostavili k volbám, a současně ovlivnit jejich budoucí rozhodnutí.

Volby se konají ve zvláštních územních jednotkách, které se nazývají volební obvody. Na tyto volební obvody je území státu děleno v souvislosti s formováním celostátních orgánů i orgánů místní samosprávy. Způsob rozdělení a hranice jednotlivých volebních obvodů definuje zákon. Volební obvod se většinou dále rozděluje na volební okrsky, což jsou menší územní jednotky, v nichž je pořádáno samotné hlasování. Ve volebních okrscích se zpravidla provádí i registrace voličů.

Zásadní podmínkou realizace volebního práva každého oprávněného voliče je jeho zařazení do seznamu voličů. V praxi nejde jen o zákonem stanovené podmínky, ale právě registrace v seznamu voličů dokazuje splnění zákonem uložených podmínek a opravňuje občana účastnit se hlasování. Existují dva základní způsoby, jak sestavit seznam voličů, a to na základě buď registrace povinné, nebo nepovinné. Povinná registrace je stanovena zákonem, kdy příslušné orgány mají povinnost zaregistrovat každého oprávněného voliče, který splňuje podmínky. Registrace nepovinná se u nás nepraktikuje. Kromě stálého seznamu existuje zvláštní seznam, na který se zapisují voliči, kteří jsou momentálně v obvodu příslušné obce v nemocnici, porodnici, sanatoriu, ústavu sociální péče nebo v obdobném ústavu a zařízení nebo jsou zde v policejní cele, v místě výkonu vazby, v místě výkonu trestu odnětí svobody nebo volí v obvodu obce na voličské průkazy.

Smyslem navrhování kandidátů je vymezit okruh osob, z nichž budou voleni příští poslanci, senátoři, prezidenti aj., pokud otázky způsobu navrhování kandidátů na volené funkce modifikují volební zákony, zmiňují se většinou o právu skupiny s pevným počtem osob, která může navrhnout kandidáta za předpokladu, že splnil stanovené podmínky. Navrhování kandidátů se děje plně v režii politických stran a ještě přesněji podle jejich orgánů.

3.2.1 Volební orgány

Volební orgány zabezpečují hladký průběh voleb v souladu s právními předpisy. Každý volební orgán plní v průběhu voleb svou nezastupitelnou funkci.

Mezi hlavní volební orgány dle zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky⁵ a o změně a doplnění některých dalších zákonů patří

⁵ Dostupné na: www.zakonyprolidi.cz.

- **volební komise** – koordinuje přípravu, organizaci, průběh a provedení voleb do Parlamentu České republiky, Senátu ČR, prezidenta ČR, volby do zastupitelstev kraje, obcí a Evropského parlamentu, zajišťují chod mechanismu odevzdávání a sčítání hlasovacích lístků, předtím registrují kandidáty, zajišťují podmínky pro zdárný průběh voleb,
- **ministerstvo vnitra** – metodicky řídí organizační a technickou přípravu, průběh a provedení voleb, řeší stížnosti na organizačně technické zabezpečení různých druhů voleb, zajišťuje tisk volebních materiálů,
- **ministerstvo zahraničních věcí** – organizačně a technicky zabezpečuje přípravu a průběh voleb do Parlamentu ČR, Evropského parlamentu a prezidenta ČR mimo území ČR,
- **český statistický úřad** – vypracovává závazný systém zjišťování a zpracování výsledků voleb a zajišťuje vyhotovení příslušného programového vybavení pro účel zpracování a poskytování výsledků voleb, a zajišťuje programové vybavení pro účel zpracování a poskytování volebních výsledků, provádí školení určených členů volebních komisí, vyhotovuje registry a číselníky kandidátů a kandidujících politických stran,
- **krajský úřad** – zajišťuje organizačně a technicky přípravu, průběh a provedení voleb ve volebním kraji, projednává a registruje kandidátní listiny, informuje starosty o registraci kandidátních listin, archivuje volební dokumentaci,
- **obecní úřad** – zajišťuje organizačně a technicky přípravu, průběh a provedení voleb ve volebním obvodu, projednává a registruje přihlášky k registraci, zajišťuje telefonní spojení do každé volební místnosti v územním obvodu obce,
- **okresková volební komise** – dbá o pořádek ve volební místnosti, zajišťuje hlasování a dozírá na jeho průběh, sčítá hlasy a vyhotovuje zápis o průběhu a výsledku hlasování.

3.2.2 Systém voleb do krajských zastupitelstev

Volby do zastupitelstev krajů upravuje zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů⁶ a o změně některých zákonů (dále zákon o volbách do zastupitelstev krajů). Zastupitelé krajů jsou voleni na čtyřleté funkční období. Volby se konají podle zásady poměrného zastoupení.

⁶ Dostupné na: www.zakonyprolidi.cz.

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích⁷, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o krajích) uvádí, že kraj je samostatně spravován zastupitelstvem kraje. Zastupitelstvo kraje se skládá z členů zastupitelstva.

Jak píše Krejčí (2016) „kraj jako celek je jedním vícemandátovým volebním obvodem.“ Počet obyvatel určuje počet volených zastupitelů, jestliže má kraj méně než 600 tisíc obyvatel, je počet zastupitelů 45, v rozmezí 600 tisíc až 900 obyvatel je to 55 a kraj s více než 900 tisíci obyvateli má v zastupitelstvu 65 členů (znázorněno v tabulce 3.1.) Stejně jako u volby do Poslanecké sněmovny zákon zakazuje kandidaturu nezávislých kandidátů. Kandidovat mohou pouze strany, hnutí nebo koalice. Každý volič má čtyři preferenční hlasy.

V případě, že kandidát obdržel nejméně 10 % preferenčních hlasů, posouvá se tím do čela kandidátní listiny. Pokud tuto podmínku splní více kandidátů, pořadí mezi nimi rozhodne množství získaných preferenčních hlasů. Kvórum pro postup strany do skrutinia je získání alespoň pěti procent z celkového počtu hlasů, které byly odevzdány ve volebním obvodu, tj. území kraje. Pořadí kandidátů pro přidělení mandátu je určeno pořadím kandidátů na kandidátní listině.

V krajských volbách se používá d'Hontova metoda s modifikovaným prvním dělitelem. Počty získaných hlasů každé strany jsou postupně děleny čísly - 2,3,4... n, kde n je o jednu větší, než je počet přidělovaných mandátů ve volebním kraji. Výsledky dělení všech stran a koalic jsou potom seřazeny podle velikosti až do počtu přidělovaných mandátů ve volebním kraji. (Krejčí, 2006)

⁷ Dostupné na: www.zakonyprolidi.cz.

V tab. 3.1 jsou zobrazeny jednotlivé kraje a k nim příslušný počet zastupitelů dle počtu obyvatel.

Tab. 3.1 Počet občanů a zastupitelů v krajích, stav platný k 31. 12. 2016

Kraj	Počet obyvatel	Počet zastupitelů
Středočeský	1 326 857	65
Jihočeský	637 834	55
Plzeňský	576 635	45
Karlovarský	297 804	45
Ústecký	822 850	55
Liberecký	439 639	45
Královéhradecký	551 421	45
Pardubický	516 149	45
Vysočina	509 475	45
Jihomoravský	1 175 023	65
Olomoucký	634 720	55
Zlínský	584 676	45
Moravskoslezský	1 213 311	65

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování.

3.2.3 Harmonogram voleb

Dle zákona o volbách do zastupitelstev krajů lze harmonogram voleb členit na čtyři etapy

- přípravu voleb,
- samotnou volbu,
- zjištění výsledků,
- ověření výsledků.

Volby do zastupitelstev krajů vyhlašuje prezident republiky, a to nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se zveřejňuje ve Sbírce zákonů. Za den vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů se považuje den, kdy byla rozeslána částka sbírky zákonů, v níž bylo rozhodnutí o vyhlášení voleb do zastupitelstev krajů zveřejněno. Krajské volby probíhají ve dvou dnech, a to v pátek a sobotu. Hlasování začíná ve 14:00 hodin a končí ve 22:00 hodin prvního dne voleb. Druhý den voleb začíná hlasování v 8:00 hodin a končí ve 14:00 hodin.

Voličský průkaz opravňuje k zápisu do výpisu ze stálého seznamu ve dnech voleb ve volebním okrsku spadajícím do územního obvodu kraje, kde jsou volby vyhlášeny a v jehož územním obvodu je volič přihlášen k trvalému pobytu.

Voliči, který nebude moci volit ve volebním okrsku, v jehož stálém seznamu je zapsán, vydá obecní úřad na jeho žádost voličský průkaz a poznamená tuto skutečnost do stálého seznamu a do jeho výpisu pro okrskovou volební komisi. Voličský průkaz se vydává pouze voličům zapsaným ve stálém seznamu v územním obvodu kraje, kde jsou vyhlášeny volby.

Volební místnost musí být pro každý volební okrsek vybavena volební schránkou, přenosnou volební schránkou, dostatečným množstvím hlasovacích lístků, dostatečným množstvím prázdných obálek opatřených úředním razítkem, psacími potřebami, výpisem ze stálého seznamu a tímto zákonem, který musí být voličům na jejich žádost zapůjčen k nahlédnutí. Úřední obálky musí být neprůhledné, stejné velikosti, papíru stejné jakosti a barvy.

Pokud se konají volby do zastupitelstev krajů společně s jinými volbami, musí být úřední obálky pro volby do zastupitelstev krajů odlišeny barevně od obálek pro jiné volby. Ve volební místnosti jsou pro každý volební okrsek určeny pro úpravu hlasovacích lístků zvláštní prostory oddělené tak, aby byla zajištěna tajnost hlasování. Počet těchto prostorů určí starosta s přihlédnutím k počtu voličů ve volebním okrsku.

Před zahájením hlasování předseda okrskové volební komise zkontroluje, zda je volební místnost vybavena a zda jsou volební schránka a přenosná volební schránka prázdné, poté před ostatními členy okrskové volební komise tyto volební schránky zapečetí. Tímto je hlasování zahájeno.

Každý volič hlasuje osobně, zastoupení není přípustné. Voliči předstupují před okrskovou volební komisi a hlasují v pořadí, v jakém se dostavili do volební místnosti. Volič po příchodu do volební místnosti prokáže svou totožnost a státní občanství České republiky platným občanským průkazem nebo cestovním pasem České republiky. Po učinění záznamu do výpisu ze stálého seznamu obdrží volič od okrskové volební komise úřední obálku.

Voliče, který není zapsán ve výpisu ze stálého seznamu a který prokáže své právo hlasovat ve volebním okrsku, okrsková volební komise dopíše do výpisu ze stálého seznamu dodatečně a umožní mu hlasování. Neprokáže-li volič svou totožnost a státní občanství České republiky, nebude mu hlasování umožněno.

V prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků nesmí být nikdo přítomen zároveň s voličem, a to ani člen okrskové volební komise. S voličem, který nemůže sám upravit hlasovací lístek pro tělesnou vadu anebo nemůže číst nebo psát, může být v prostoru určeném

pro úpravu hlasovacích lístků přítomen jiný volič, nikoliv však člen okrskové volební komise, a hlasovací lístek za něho upravit a vložit do úřední obálky.

Po obdržení úřední obálky, popřípadě hlasovacích lístků vstoupí volič do prostoru určeného k úpravě hlasovacích lístků. V tomto prostoru vloží do úřední obálky jeden hlasovací lístek. Na hlasovacím lístku, který vkládá do úřední obálky, může zakroužkováním pořadového čísla nejvýše u 4 kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku vyznačit, kterému z kandidátů dává přednost. Jiné písemné úpravy hlasovacího lístku nemají na posuzování hlasovacího lístku vliv.

Volič hlasuje tak, že po opuštění prostoru určeného pro úpravu hlasovacích lístků vloží úřední obálku s hlasovacím lístkem před okrskovou volební komisí do volební schránky. Za voliče, který není schopen vložit úřední obálku s hlasovacím lístkem do volební schránky, může tak učinit jiný volič, nikoliv však člen okrskové volební komise.

Po ukončení hlasování dá předseda okrskové volební komise zapečetit zbylé nepoužité hlasovací lístky, s výjimkou nepoužitých hlasovacích lístků určených ke sčítání přednostních hlasů.

Okrsková volební komise vyjme obálky s hlasovacími lístky z volební schránky. Po vynětí hlasovacích lístků z úředních obálek okrsková volební komise rozdělí a sečte hlasovací lístky, které byly odevzdány pro jednotlivé politické strany, politická hnutí a koalice, přičemž vyloučí neplatné hlasovací lístky. Dále sečte přednostní hlasy, které byly odevzdány jednotlivým kandidátům.

Ve prospěch politické strany, politického hnutí nebo koalice se počítají i takové hlasovací lístky, na nichž jsou jména kandidátů škrtnuta, změněna nebo dopsána. K takovým úpravám se nepřihlíží. Pokud volič dal na hlasovacím lístku přednostní hlas více než čtyřem kandidátům, počítá se takový hlasovací lístek ve prospěch politické strany, politického hnutí nebo koalice; k přednostním hlasům se však nepřihlíží. Neplatné jsou hlasovací lístky, které nejsou na předepsaném tiskopise, hlasovací lístky, které jsou přetrženy, a hlasovací lístky, které nejsou vloženy do úřední obálky.

Okrsková volební komise vyhotoví ve dvojím stejnopise zápis o průběhu a výsledku hlasování, který podepíše členové okrskové volební komise. V zápise okrskové volební komise o průběhu a výsledku hlasování se uvede doba počátku a ukončení hlasování, popřípadě jeho odročení, přerušení nebo prodloužení, počet voličů, kterým byly vydány úřední obálky, počet odevzdaných úředních obálek, počet platných hlasů odevzdaných pro každou politickou stranu, politické hnutí nebo koalici a počet platných hlasů celkem.

Po podepsání zápisu o průběhu a výsledku hlasování předseda okrskové volební komise nebo jím pověřený člen okrskové volební komise předá 1 stejnopis zápisu o průběhu a výsledku hlasování, popřípadě i výsledek hlasování na technickém nosiči neprodleně Českému statistickému úřadu na pracovišti v sídle pověřeného obecního úřadu.

Jestliže se v předávaném zápisu o průběhu a výsledku hlasování vyskytnou chyby, budou ve spolupráci s předsedou okrskové volební komise nebo jím pověřeným členem okrskové volební komise na místě odstraněny; pokud však není předseda nebo pověřený člen okrskové volební komise k opravě těchto chyb v zápisu o průběhu a výsledku hlasování zmocněn nebo jde o chyby, jejichž oprava je možná pouze s využitím materiálů uložených ve volební místnosti, bude zápis o průběhu a výsledku hlasování odmítnut a stanovena lhůta k odstranění chyb a předání nového zápisu o průběhu a výsledku hlasování.

Každá politická strana, politické hnutí a koalice, jejíž kandidátní listina byla v kraji zaregistrována, sdělí nejpozději 15 dnů přede dnem voleb do zastupitelstva kraje kontaktní adresu krajskému úřadu. Český statistický úřad sdělí neprodleně těmto politickým stranám, politickým hnutím a koalicím parametry pro technické připojení k pracovišti na krajském úřadě za účelem předávání informací o výsledcích voleb na úrovni kraje v elektronické formě.

V zápisu o výsledku voleb do zastupitelstva kraje se uvede počet volebních okrsků v kraji a počet okrskových volebních komisí, které předaly výsledek hlasování, celkový počet osob zapsaných ve výpisech ze stálých seznamů v kraji, celkový počet voličů v kraji, kterým byly vydány úřední obálky, počet odevzdaných úředních obálek za kraj celkem.

Zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje podepíše ředitel krajského úřadu, pověřený zaměstnanec kraje zařazený do krajského úřadu, pověřený zaměstnanec Českého statistického úřadu.

Výsledek voleb do zastupitelstva kraje vyhláší a uveřejňuje krajský úřad vyvěšením zápisu o výsledku voleb do zastupitelstva kraje na úřední desce krajského úřadu neprodleně po jeho podepsání. Kompletně zobrazený harmonogram úkolů a lhůt lze nalézt v el. zdrojích [2].

V tab. 3.2 jsou znázorněny počty obcí, počty okrsků a oprávněných voličů. Celkový počet okrsků v České republice k roku 2016 je 13 660.

Tab. 3.2 Porovnání jednotlivých krajů s počtem obyvatel a oprávněných voličů

Kraj	Počet obcí	Počet okrsků	Oprávnění voliči
Středočeský	1146	2 060	1 026 801
Jihočeský	622	1260	513 857
Plzeňský	501	1 087	456 716
Karlovarský	131	347	236 933
Ústecký	354	1 046	656 600
Liberecký	215	581	350 267
Královéhradecký	448	926	444 612
Pardubický	451	876	413 501
Vysočina	704	1 137	413 171
Jihomoravský	673	1 404	952 480
Olomoucký	399	932	518 478
Zlínský	307	685	480 457
Moravskoslezský	300	1 319	997 893

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

3.3 Historie voleb do krajských zastupitelstev

Volby do zastupitelstev krajů (vyšších územně samosprávných celků, bez hl. města Prahy) poprvé proběhly pouze v jeden den, a to 12. listopadu 2000, a volební účast byla 33,64 % s počtem 2 349 124 platných hlasů v 13 679 volebních okrscích.

Další volby do zastupitelstev krajů v České republice proběhly 5. - 6. listopadu 2004. Tyto volby se vyznačovaly nižší účastí než volby v roce 2000. Volební účast činila pouze 29,62 % s počtem 2 117 443 platných hlasů v 13 653 volebních okrscích.

O čtyři roky později se konaly další volby do zastupitelstev krajů ve dnech 17. a 18. října 2008. Volby probíhaly společně s 1. kolem voleb do Senátu Parlamentu ČR. U těchto voleb byla charakteristická vysoká volební účast, a to 40,30 % s počtem 2 913 642 platných hlasů v 13 659 volebních okrscích.

Další volby do zastupitelstev krajů se konaly společně s prvním kolem voleb do Senátu Parlamentu České republiky ve dnech 12. a 13. října 2012. Volební účast za celou Českou republiku činila 36,89 % s počtem 2 637 115 platných hlasů v 13 670 volebních okrscích.

Poslední volby do zastupitelstev krajů se konaly v roce 2016 ve dnech 7. a 8. října. Celková volební účast za celou Českou republiku byla 37,16 % s 2 532 311 platných hlasů ve 13 660 okrscích.⁸

Nejvyšší volební účasti bylo dosaženo ve Zlínském kraji, a to s 38,50 %, naopak nejnižší volební účast v procentech byla zaznamenána v Ústeckém kraji s výslednými 28,94 %. Porovnání je znázorněno v tabulce 3.3.

Tab. 3.3 Porovnání jednotlivých krajů s jejich volební účastí od roku 2000 – 2016 v procentech

Kraj	Volební účast 2000	Volební účast 2004	Volební účast 2008	Volební účast 2012	Volební účast 2016
Středočeský kraj	32,77	30,73	42,14	36,45	34,76
Jihočeský kraj	34,13	30,45	40,78	38,59	36,31
Plzeňský kraj	35,55	31,34	40,28	38,21	35,74
Karlovarský kraj	28,44	24,99	35,01	31,57	30,23
Ústecký kraj	29,68	25,37	37,44	33,94	28,94
Liberecký kraj	33,07	30,83	38,08	38,55	35,91
Královéhradecký kraj	34,74	32,56	41,72	38,43	37,33
Pardubický kraj	36,46	32,60	42,61	39,47	36,80
Vysočina	35,86	31,82	44,88	41,05	37,34
Jihomoravský kraj	34,93	29,71	41,05	37,76	36,84
Olomoucký kraj	34,19	28,44	38,50	35,67	33,20
Zlínský kraj	36,07	30,63	41,13	40,34	38,50
Moravskoslezský kraj	32,24	27,55	38,60	33,17	30,58

Zdroj: Český statistický úřad, vlastní zpracování

3.4 Financování voleb

Při financování potřeb by měl kraj důsledně prosazovat svůj požadavek maximální efektivity. Praktickým problémem je velice často nedostatek finančních prostředků v rozpočtu kraje, který tímto znemožňuje výrazněji ovlivňovat rozvoj kraje. (Peková, 2012)

⁸ Historický vývoj voleb do krajských zastupitelstev. Dostupné také na: www.volby.cz

Činnost a proces volebních orgánů je výkonem státní správy a ta, jako taková, je zcela uhrazena ze státního rozpočtu. Veškeré finanční prostředky, které jsou spojené s přípravou a vykonáváním voleb, jsou vedeny v kapitole státního rozpočtu Všeobecná pokladní správa.

Z této Všeobecné pokladní správy jsou příslušné finanční částky uvolňovány mimo jiné i krajským úřadům a Magistrátu hl. m. Prahy prostřednictvím Ministerstva financí na základě podkladů Ministerstva vnitra. Jednotlivým subjektům pověří tyto úřady nutný objem financí (pověřený obecní úřad, obecní úřad, úřad městské části a městského obvodu).

Při stanovení objemu předpokládaných výdajů na příslušné volby je výchozí základnou počet volebních okrsků v příslušném kraji a z toho pak vyplývající průměrný počet členů okrskové volební komise, který zahrnuje předpokládané odměny členům okrskových volebních komisí a ostatní předpokládané výdaje, které jsou nezbytné pro organizačně technické zabezpečení voleb. Stanovená částka pro výše uvedené subjekty na proces voleb je podle zákona pouze předpokládaný objem finančních prostředků na pokrytí výdajů spojených s volbami, jedná se pouze o hrubý odhad. V případě, že jsou veškeré výdaje vyšší než převedená částka do jednotlivých rozpočtů volebních orgánů pro stanovené účely, je zapotřebí zažádat přímo Ministerstvo financí o zvýšení rozpočtu.

Ministerstvo financí v dohodě s Ministerstvem vnitra na základě §63 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů stanovují postup při financování voleb a vymezují veškeré výdaje spojené s volbami. Do financování voleb do zastupitelstva krajů patří pouze výdaje v rozsahu nezbytně nutném pro organizačně technické zabezpečení voleb. Těmito výdaji se rozumí výdaje na

- základní kancelářské potřeby, například papír, psací pomůcky, pravítka, nůžky, sponky, desky na spisy, jednoduché kalkulačky se základními matematickými funkcemi a paměťové klíče USB, poštovní poplatky,
- instalaci a provoz výpočetní a reprografické techniky včetně případné opravy, jejíž potřeba vznikla při přípravě a konání voleb, popřípadě nájem uvedeného technického vybavení,
- dopravní výkony zabezpečované obcemi a kraji při cestách vlastními vozidly (náklady na spotřebu pohonných hmot při přípravě a při konání voleb, dopravě určených členů okrskových volebních komisí na školení, kontrole průběhu hlasování ve volebních místnostech a sčítání hlasů),
- pronájem nebytových prostor na dobu nezbytně nutnou potřebných pro činnost okrskových volebních komisí při konání voleb včetně školení členů okrskových volebních komisí, ozvučení těchto prostor, provoz audiovizuální techniky, nutné výdaje na úklid a na technický provoz nebytových prostor,

- platy zaměstnanců v pracovním poměru na dobu určitou nebo odměny osob vyplácené podle dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr spojených s přípravou a konáním voleb a s tím spojené výdaje na zdravotní pojištění a pojistné na sociální zabezpečení,
- občerstvení s výjimkou alkoholických nápojů.

Kraje předloží předběžné vyúčtování výdajů spojených s volbami Ministerstvu financí do 60 dnů od ukončení činnosti okrskových volebních komisí. Finanční vypořádání poskytnuté dotace bude provedeno v termínech stanovených vyhláškou Ministerstva financí⁹.

⁹ Ministerstvo vnitra České republiky, ze dne 23. srpna 2016. Dostupné na: www.mvcr.cz

4 ZHODNOCENÍ VOLEBNÍCH VÝDAJŮ DO ZASTUPITELSTVA ZLÍNSKÉHO KRAJE

Poslední kapitola je věnována charakteristice Zlínského kraje, zhodnocení volebních výdajů do zastupitelstva Zlínského kraje a jejich porovnání v roce 2012 a 2016.

4.1 Charakteristika Zlínského kraje

Zlínský kraj je jedním ze 14 územně samosprávných celků České republiky a je tvořen okresy Uherské Hradiště, Kroměříž, Zlín a Vsetín. Kraj je čtvrtým nejmenším krajem České republiky o celkové rozloze 3 963 km² a zaujímá 5 % její plochy. Nachází se ve východní části střední Moravy, kde východní okraj Zlínského kraje tvoří hranici se Slovenskou republikou. Na jihozápadě sousedí Zlínský kraj s krajem Jihomoravským, na severozápadě je to kraj Olomoucký a v severní části s krajem Moravskoslezským. Na obrázku 4.1 si můžeme prohlédnout znak Zlínského kraje.

Obr. 4.1 Znak Zlínského kraje

Zdroj: www.kr-zlinsky.cz, [online], vlastní úprava

Kraj má z velké části kopcovitý charakter, je tvořený pahorkatinami a vrchovinami. Nachází se zde dvě chráněné krajinné oblasti - Beskydy a Bílé Karpaty. Největší a nejvýznamnější vodní tok je řeka Morava, do které se vlévá většina toků protékající územím. Intenzita využití území je rozdílná v závislosti na přírodních podmínkách. Z celkové rozlohy Zlínského kraje zaujímá téměř 50 % zemědělská půda a 40 % lesní půda. Nejvíce zemědělské půdy má okres Uherské Hradiště (58 % výměry okresu), zcela opačnou hodnotu má okres Vsetín, který plošně zaujímá téměř 55 % celkové výměry lesní půdy.

K datu 1.1.2016 žilo na území Zlínského kraje 584 676 obyvatel, což představuje 5,5 % celkového počtu obyvatel České republiky. Hustota zalidnění 149 obyvatel/km² významně převyšuje republikový průměr (133 obyvatel/km²). Vývoj věkového složení obyvatel je charakterizován navyšujícím se podílem obyvatel v poproduktivním věku, přesto je věková struktura z ekonomického hlediska stále vlídná. Průmyslový potenciál Zlínského kraje tvoří

především podniky zpracovatelského průmyslu. Zejména se jedná o podniky průmyslu kovodělného, dřevozpracujícího, elektrotechnického a textilního.

Ve Zlínském kraji je celkem 307 obcí, z toho je 30 měst. Nejvýznamnějšími městskými a průmyslovými aglomeracemi jsou aglomerace Zlín-Otrokovice-Napajedla, ve které je koncentrováno přes 100 tisíc obyvatel, následně aglomerace Uherské Hradiště-Kunovice-Staré Město s téměř 40 tisíci obyvateli a určitě nesmíme opomenout města Kroměříž, Vsetín a Valašské Meziříčí, z nichž každé má 25–30 tisíc obyvatel.

Zlínský kraj je velmi oblíbenou turistickou oblastí, jeho atraktivita a půvab plyne z různého množství kulturních, přírodních a historických památek. Nikde jinde v České republice nenalezneme oblast, která nám nabídne současně hory, zahradní architekturu, lázně a vinařská údolí. Najdeme zde také pozůstatky Velkomoravské říše, řadu církevních památek a historicky cenných staveb, mezi které můžeme jako příklad uvést ojedinělou moderní baťovskou architekturu, která se nachází ve Zlíně. Tato skutečnost, že se zde setkávají tři národopisné celky – úrodná Haná, pohostinné Slovácko a svérázné Valašsko – také výraznou měrou přispívá k originalitě kraje¹⁰.

4.2 Volby Zlínského kraje v roce 2012

S volbami, které se konaly do zastupitelstva kraje v roce 2012, souvisely zároveň volby do Senátu Parlamentu České republiky a připadly tak na pátek 12. října a sobotu 13. října. Celkový počet obyvatelstva ke dni voleb byl 587 693 a suma okrsků ve Zlínském kraji byla 684. Množství voličů zapsaných na seznámech bylo 485 530. Počet vydaných obálek byl 195 865, z toho počet odevzdaných činil 195 142. Výsledný počet platných hlasů byl 186 923 a celková volební účast za Zlínský kraj dosáhla 40,34 %.

V roce 2012 získal Zlínský kraj **98193 - Účelovou dotaci na výdaje spojené se společnými volbami do Senátu a zastupitelstev krajů** ve výši 19 552 000 Kč, vratka do státního rozpočtu činila 1 764 043,55 Kč. Poskytnutou dotaci ze státního rozpočtu rozdělil krajský úřad na jeden volební okresek ve výši 23 200 Kč (což se týkalo pouze volby do zastupitelstva kraje) a ve výši 34 200 Kč (včetně senátních voleb). Nevyčerpané dotace se vrací v rámci vypořádání obce se státním rozpočtem prostřednictvím Zlínského kraje. Na kraj se zasílá sestava, ze které je zřejmé, že se dotace nevyčerpal. Při vratce se zasílá avízo o vrácení. Ve srovnání s předcházejícími lety, podalo minimum obcí žádost o doplatek.

¹⁰ Oficiální stránky Zlínského kraje. Dostupné na www.kr-zlinsky.cz

Zároveň Zlínský kraj obdržel účelovou neinvestiční dotaci ve výši 100 000 Kč, která byla určena na úhradu výdajů vzniklých krajům v souvislosti s konáním voleb do Senátu Parlamentu ČR a do zastupitelstev krajů, vyhlášených Rozhodnutím prezidenta republiky uveřejněným ve Sbírce zákonů, částce 80, pod č. 224/2012 na pátek 12. října a sobotu 13. října 2012. Tato dotace byla vyčerpána do výše 82 118 Kč, v rámci finančního vypořádání za rok 2012 byla provedena vratka do státního rozpočtu ve výši 17 882 Kč. Pro souhrn volebních výdajů za rok 2012 použijeme jako příklad město Luhačovice.

Mezi objemově největší výdajovou položku patří **5021 – ostatní osobní výdaje** s částkou 150 015 Kč, která se týká odměn členů výborů zastupitelstev a komisí obcí a krajů, odměny členů volebních komisí.

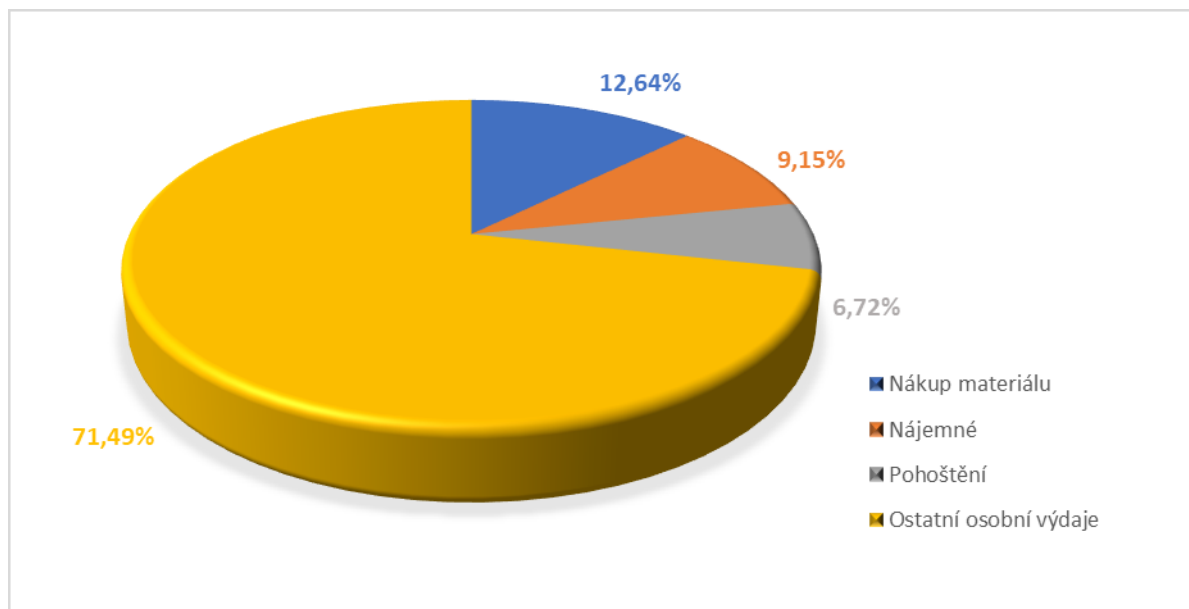
Druhou výraznou položkou je **5139 – nákup materiálu** ve výši 26 539 Kč. Jednalo se výdaje ve formě tonerů, kancelářských potřeb, magnet a zámků, zhotovení razítek, klíčů, vizitek.

Třetí výdajovou položku tvoří **5164 – nájemné** s částkou 19 200 Kč za pronájem volebních místností. Do této položky dále spadá pronájem originálu nebo kopie autorského díla, nájem a pacht za nemovitě a movité věci, mimo zemědělského pachtu.

Další výraznou položku tvoří **5175 – pohoštění** s celkovou částkou 14 080 Kč za občerstvení při volbách a všechny další výdaje spjaté s občerstvením. Mezi další položky patří **5137 – drobný hmotný dlouhodobý majetek** s částkou 11 983 Kč, ve kterém jsou započítány výdaje za nákup vlajky České republiky, filcové tabule a další majetek s dobou použitelnosti delší než 1 rok, patří sem také technické zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku, dále **5161 – poštovní služby** ve výši 408,50 Kč za poštovné, do této kategorie také patří výdaje na kredit frankovacích strojů, distribuce materiálů reklamního či propagačního charakteru, **5156 – pohonné hmoty a maziva** s částkou 2 258 Kč.

Celková dotace, kterou dostalo město Luhačovice, byla ve výši 270 800 Kč. Na volební výdaje byla vyčerpána částka 226 748,50 Kč a vrátila se suma ve výši 44 051,50 Kč. Struktura nejobjemnějších volebních výdajů je zobrazena v grafu na obrázku 4.2.

Obr. 4.2 Přehled objemově největších volebních výdajů za rok 2012 (v %)

Zdroj: interní materiály MěÚ Luhačovice, vlastní zpracování

4.2.1 Volební účast okresů Zlínského kraje v roce 2012

V roce 2012 okres Kroměříž tvořilo 79 obcí, 166 okrsků a dosáhl celkového počtu voličů u voleb 88 690, počet vydaných obálek byl 34 460, počet odevzdaných obálek činil 34 428 a výsledný počet hlasů byl 33 386. Volební účast v Kroměříži byla 38,85 %.

Uherské Hradiště tvořilo v roce 2012 78 obcí a 152 okrsků. Počet voličů u voleb byl 118 258, vydané obálky činily celkem 49 687, odevzdané obálky tvořily sumu 49 477 a počet platných hlasů souhrně tvořil 47 738. Volební účast za rok 2012 byla 42,02 %.

Vsetín tvořilo 61 obcí a 150 okrsků. Celkový počet voličů k roku 2012 byl 119 252, počet vydaných obálek byl 42 920, počet odevzdaných obálek 42 694 s počtem celkových hlasů 39 955. Volební účast okresu Vsetín byla 35,99 %.

Okres Zlín tvoří 89 obcí a 216 okrsků. Celkový počet voličů ve Zlíně byl 159 330, počet vydaných obálek 68 798 a počet odevzdaných obálek byl 68 543 s výsledným počtem hlasů 65 844. Konečná volební účast tvořila 43,18 %. Porovnání okresů za rok 2012 lze najít v tabulce 4.1.

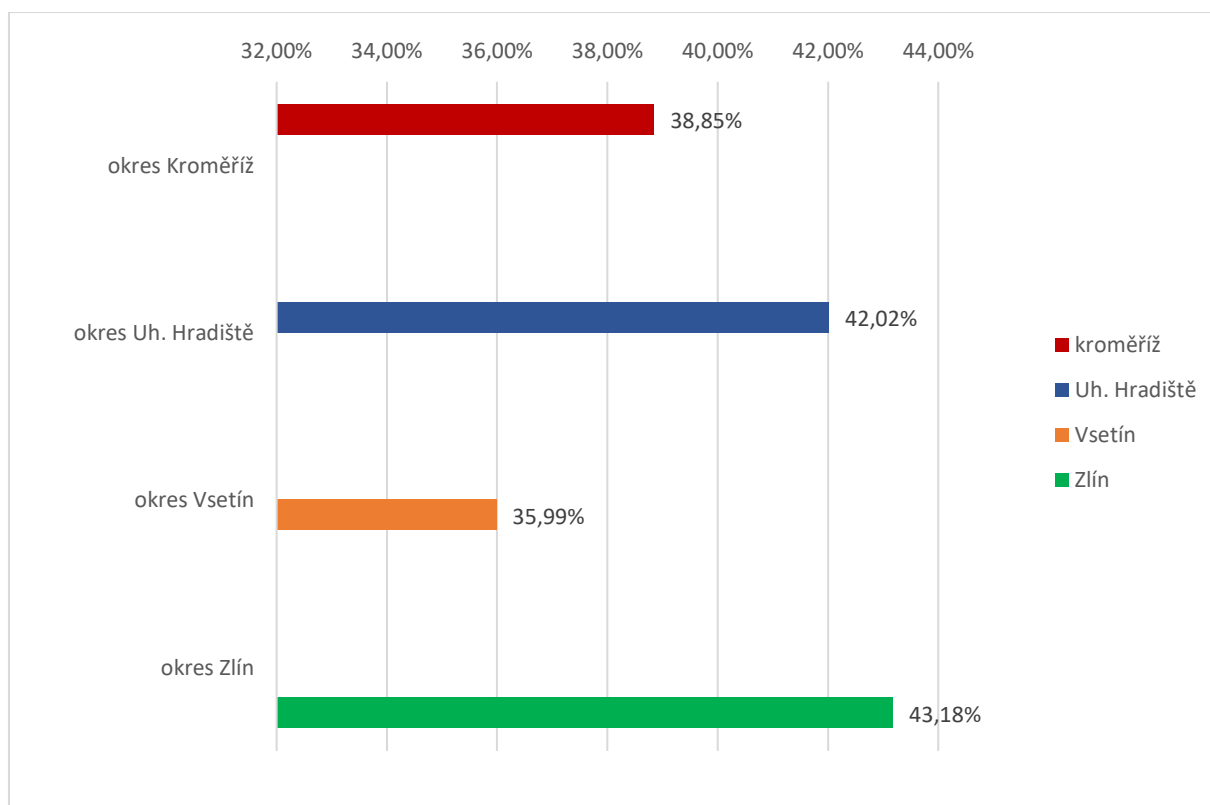
Tab. 4.1 Porovnání okresů Zlínského kraje za rok 2012

	Volební účast v %	Počet voličů	Počet volebních okrsků	Počet vydaných obálek	Počet odevzdaných obálek	Počet platných hlasů
Okres Kroměříž	38,85	88 690	166	34 460	34 428	33 386
Okres Uh. Hradiště	42,02	118 258	152	49 687	49 477	47 738
Okres Vsetín	35,99	119 252	150	42 920	42 694	39 955
Okres Zlín	43,18	159 330	216	68 798	68 543	65 844
Kraj celkem	40,34	485 530	684	195 865	195 142	186 923

Zdroj: Český statistický úřad, [online], vlastní zpracování

V tab. 4.1 si lze všimnout, že nejvyšší průměrná volební účast za rok 2012 byla v okrese Zlín s hodnotou 43,18 %. Velmi těsně následuje Zlín okres Uherské Hradiště s průměrnou volební účastí 42,02 %. Poté následuje okres Kroměříž s hodnotou volební účasti 38,85 %, naopak Vsetín s hodnotou 35,99 % volební účasti má z těchto okresů nejnižší hodnotu. Přehledné porovnání okresů lze nalézt v grafu na obrázku 4.3.

Obr. 4.3 Porovnání volební účasti Zlínského kraje v roce 2012 v %

Zdroj: Český statistický úřad, [online], vlastní zpracování

4.3 Volby Zlínského kraje v roce 2016

Ve dnech 7. – 8.10.2016 se konaly volby do zastupitelstev krajů a do Senátu Parlamentu České republiky. Kandidátní listinu tvořilo 20 politických stran. Ke dni voleb měl Zlínský kraj celkem 583 698 obyvatel, celkový počet volebních okrsků zlínského kraje byl 685, celkový počet osob, zapsaných v seznamu voličů, bylo 480 457 a volební účast voličů celkem činila 38,50 %. Počet voličů, kterým byly vydány úřední obálky bylo 184 972, počet odevzdaných úředních obálek byl 184 740 a výsledný počet platných hlasů 181 909, což bylo v přepočtu 98,47 % hlasů.

Z celkově poskytnuté částky 18 741 000 Kč, kterou získal kraj, bylo obcemi na zajištění výdajů v souvislosti s konáním voleb vyčerpáno celkem 16 387 508,95 Kč, vratka do státního rozpočtu činila částku 2 377 491,05 Kč. Pokud se dotace přečerpá, může obec požádat o doplatek. Na jeden volební okrsek bylo vynaloženo

- na volby do zastupitelstev krajů 24 000 Kč,
- na jeden okrsek s volbami do 1/3 Senátu 35 000 Kč¹¹.

Mezi další dotace, na základě rozhodnutí o poskytnutí dotace č. j. MF-31641/2016/1201-15 vydaného Ministerstvem financí ČR, patří **98193 – Účelové dotace na výdaje spojené se společnými volbami do Senátu a zastupitelstev krajů**. Jedná se o neinvestiční účelovou dotaci na úhradu výdajů v souvislosti s konáním voleb do Senátu Parlamentu České republiky a voleb do zastupitelstev krajů vyhlášených Rozhodnutím prezidenta republiky ze dne 21. dubna 2016 uveřejněným ve Sbírce zákonů, v částce 54, pod č. 138/2016 na pátek 7. října a sobotu 8. října 2016.

Zlínský kraj obdržel na tento účel neinvestiční dotaci ve výši 100 000 Kč. Tato dotace byla vyčerpána do výše 92 108,53 Kč. V rámci finančního vypořádání se státním rozpočtem za rok 2016 byla provedena vratka ve výši 7 891,47 Kč. Příkladem výčtu volebních výdajů za rok 2016 můžeme opět uvést město Luhačovice. Mezi nejdůležitější výdaje patřily:

První a největší položka **5021 – ostatní osobní výdaje** s částkou 108 634 Kč. Částka se vztahuje na odměny za práci dle dohod uzavíraných podle zákoníku práce mimo pracovní poměr, odměny členům výborů zastupitelstev a komisí obcí a krajů.

Druhou nejvyšší položkou výdajů je **5139 - nákup materiálu** ve výši 30 542 Kč, který byl za nákup kancelářských potřeb a tonerů. Dále se jedná o výdaje na nákup propagačních

¹¹ www.volby.cz

materiálů, čistících, prací prostředky, materiál na opravy (žárovky, cement, cihly), zhotovení razítek, klíčů, vizitek, map, prezentačních předmětů (tašky a propisky s logem).

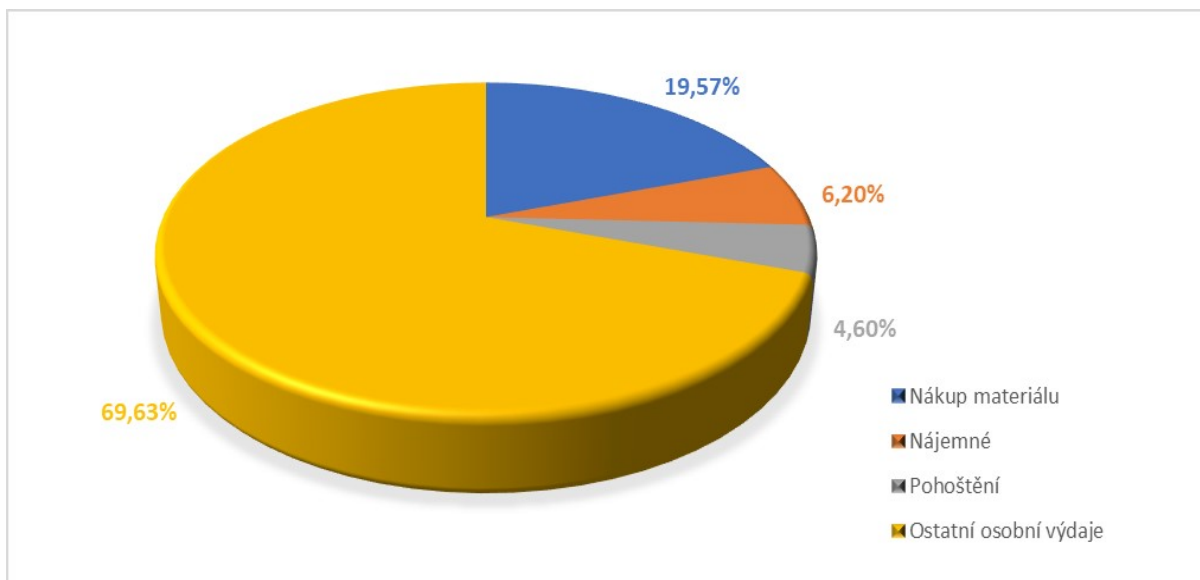
Třetí položku tvoří **5164 – nájemné** s částkou 9 680 Kč. Tato položka zahrnuje čisté nájemné (bez plateb za související služby), pronájem originálu nebo kopie autorského díla, nájem a pacht za nemovité a movité věci.

Mezi další položky patří

- **5175 – pohoštění** ve výši 7 140 Kč za stravenky. Radíme sem také pořízení věcí a služeb, které se použijí k pohoštění, nákup potravin, platba za oběd v restauraci,
- **5137 - drobný hmotný dlouhodobý majetek** s částkou 2 953 Kč za nákup vlajky České republiky. Dále sem patří výdaje na pořízení věcí, jejichž ocenění je 40.000 Kč nebo nižší a doba použitelnosti delší než 1 rok, patří sem i technické zhodnocení dlouhodobého hmotného majetku.
- **5161 - poštovní služby** jako výdaje byly započítány s částkou 408,50 Kč na posílání zásilek, poštovní známky, výdaje na kredit frankovacích strojů, platby za odesílání zásilek pomocí datových schránek,
- **5156 - pohonné hmoty a maziva** ve výši 474 Kč za spotřebu pohonných hmot v souvislosti s průběhem a konáním voleb. Dále se může jednat o výdaje na nákup pohonných hmot, olejů do automobilů, ale také do sekaček, křovinořezů, generátorů.

Z celkové dotace města Luhačovice ve výši 184 000 Kč bylo vyčerpáno 160 622,50 Kč a následně byla vrácena částka ve výši 23 377,50 Kč. Níže lze vidět přehledný graf struktury výdajů za rok 2016 v obrázku 4.4.

Obr. 4.4 Přehled objemově největších volebních výdajů za rok 2016 (v %)

Zdroj: interní materiály MěÚ Luhačovice, vlastní zpracování

Co se týká členů okrskových volebních komisí, mají dle zákona nárok na zvláštní odměnu za výkon funkce. Člen okrskové volební komise, který je v pracovním poměru nebo služebním poměru, má nárok na náhradu mzdy, platu, služebního příjmu nebo odměny ve výši průměrného výdělku od uvolňujícího zaměstnavatele. Výši zvláštní odměny za výkon funkce člena okrskové volební komise a výši paušální náhrady ušlého výdělku za dobu výkonu funkce člena okrskové volební komise stanovuje Ministerstvo vnitra v dohodě s Ministerstvem práce a sociálních věcí a s Ministerstvem financí. Za výkon funkce v okrskové volební komisi náleží

- členovi okrskové volební komise zvláštní odměna ve výši 1 300 Kč,
- zapisovateli okrskové volební komise zvláštní odměna ve výši 2 000 Kč,
- předsedovi okrskové volební komise zvláštní odměna ve výši 2 100 Kč.

Konají-li se volby v souběhu s jinými volbami, zvyšuje se odměna za výkon funkce o 400 Kč. V případě konání dalšího kola prezidentských nebo senátních voleb se zvyšuje odměna o dalších 200 Kč. Zvláštní odměnu a paušální náhradu ušlého výdělku pro členy okrskové volební komise vyplatí do 30 dnů po ukončení činnosti okrskové volební komise obecní úřad. Činnost okrskové volební komise je ukončena patnáctým dnem po vyhlášení celkových výsledků voleb Státní volební komisí.¹²

¹² Stanoviska Ministerstva vnitra k otázkám voleb. Dostupné na www.mvcr.cz

4.3.1 Volební účast okresů Zlínského kraje v roce 2016

V roce 2016 okres Kroměříž tvořil 79 obcí a 166 okrsků. Počet všech voličů v seznamu byl 87 777, počet vydaných obálek 31 331, počet odevzdaných obálek byl 31 204 a celkový počet platných hlasů 30 335, což znamená 97,22 % a volební účast činila 35,69 %.

Okres Uherské Hradiště tvořilo 78 obcí a 151 okrsků. Počet voličů v seznamu byl 117 671, počet vydaných obálek 47 645 a počet odevzdaných obálek 47 622. Počet platných hlasů 47 028. Celková volební účast byla 40,49 %.

Okres Vsetín tvořil 61 obcí a 151 okrsků. Počet voličů v seznamu činil 117 855, počet vydaných obálek 41 719, počet odevzdaných obálek byl 41 699 a počet platných hlasů 41 187. Volební účast 35,40 %.

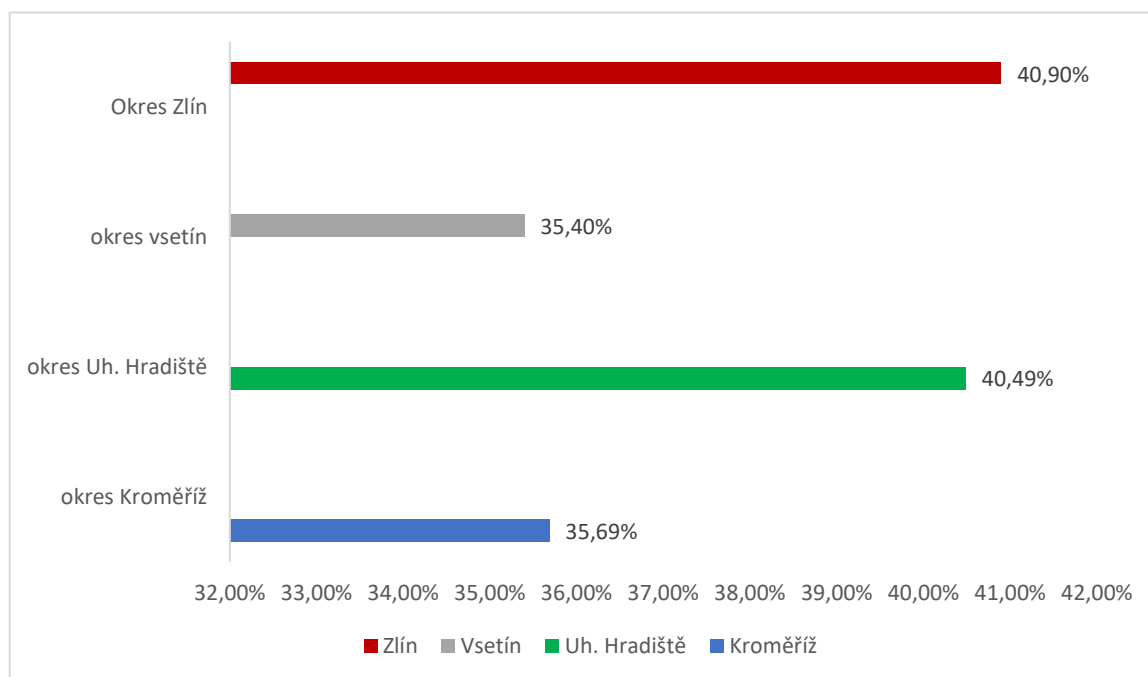
Okres Zlín tvořil 89 obcí a 217 okrsků. V tomto roce bylo 157 154 voličů, počet vydaných obálek činil 64 277, odevzdaných obálek 64 215, z toho bylo platných hlasů 63 359. Volební účast ve Zlíně byla 40,90 %. Porovnání všech okresů lze nalézt v tabulce 4.2.

Tab. 4.2 Porovnání okresů Zlínského kraje za rok 2016

	Volební účast v %	Počet voličů	Počet volebních okrsků	Počet vydaných obálek	Počet odevzdaných obálek	Počet platných hlasů
Okres Kroměříž	35,69	87 777	166	31 331	31 204	30 335
Okres Uh. Hradiště	40,49	117 671	151	47 645	47 622	47 028
Okres Vsetín	35,40	117 855	151	41 719	41 699	41 187
Okres Zlín	40,90	157 154	217	64 277	64 215	63 359
Kraj celkem	38,50	480 457	685	184 972	184 740	181 909

Zdroj: Český statistický úřad, [online], vlastní zpracování

Obr. 4.5 Porovnání volební účasti Zlínského kraje v roce 2016 v %

Zdroj: český statistický úřad, vlastní zpracování

Podle výše uvedené tabulky s porovnáním volební účasti v roce 2016 lze konstatovat, že nejvyšší volební účast je zaznamenána v okrese Zlín s průměrnou volební účastí 40,90 %. Na dalším místě se umístilo Uherské Hradiště s volební účastí 40,49 %. Jako další následoval okres Kroměříž s nižší, průměrnou volební účastí 35,69 %. Nejnižší volební účast Zlínského kraje byla v okrese Vsetín s průměrnou účastí 35,40 %. Největší podíl voličů byl v okrese Zlín 157 154, nejmenší pak v okrese Kroměříž 87 777.

4.3.2 Porovnání volební účasti v roce 2012–2016

Podle výpočtů a porovnání za rok 2012 k roku 2016 v tab. 4.3 si jde povšimnout neustálého klesání ve všech sloupcích. Nejvýraznější rozdíl ve volební účasti je v okrese Kroměříž, volební účast se od roku 2012 snížila o 3,16 %. Zanedbatelný rozdíl je naopak v okrese Vsetín, kde do roku 2016 volební účast klesla o 0,59 %. Celkově se volební účast Zlínského kraje snížila od roku 2012 do roku 2016 o 1,84 %. Rozdílná hodnota je od roku 2012 do roku 2016, kde razantně klesl počet voličů v okrese Zlín o 2 176 voličů, jak je vidno v tab. 4.3. Naopak, nejméně poklesla volební účast v okrese Uherské Hradiště, a to o 587 voličů.

Tab. 4.3 Výpočet a porovnání rozdílů okresů Zlínského kraje za rok 2012 proti roku 2016

	Volební účasť v %	Počet voličů	Počet volebních okresů	Počet vydaných obálek	Počet odevzdaných obálek	Počet platných hlasů
Okres Kroměříž	-3,16	-913	-	-3 129	-3 224	-3 051
Okres Uh. Hradiště	-1,53	-587	-1	-2 042	-1 855	-710
Okres Vsetín	-0,59	-1 397	+1	-1 201	-995	+ 1 232
Okres Zlín	-2,28	-2 176	+1	-4 521	-4 328	-2 485
Kraj celkem	-1,84	-5 073	+1	-10 893	-10 402	-5 014

Zdroj: Český statistický úřad, [online], vlastní zpracování

Souhrnný úbytek voličů ve Zlínském kraji se snížil od roku 2012 do roku 2016 o 5 073 voličů. U okresů Vsetín a Zlín došlo k navýšení volebního okrsku o jeden a v celkovém výsledku došlo ve Zlínském kraji k navýšení z 684 okresů na 685 okresů. Počet vydaných obálek nejvíce klesl v okrese Zlín s hodnotou 4 521, dále Kroměříž s cifrou 3 129, nejmenší pokles nastal v okrese Vsetín o 1 201. Počet vydaných obálek se snížil za celý Zlínský kraj o 10 893.

U počtu odevzdaných obálek nastalo snížení opět u okresu Zlín o 4 328 a v okrese Kroměříž o 3 224. Souhrnně za celý Zlínský kraj se snížil počet odevzdaných obálek o 10 402. Jako v jediném okrese Vsetín došlo k navýšení o 1 232 platných hlasů od roku 2012 do roku 2016. V okresech Zlín, Uherské Hradiště a Kroměříž došlo opět ke snížení. Za celý kraj se počet platných hlasů snížil o 5 014. Z tabulky lze vidět postupné klesání voličů i volební účasti za rok 2016.

4.4 Srovnání volebních výdajů roku 2012–2016

Srovnání a zhodnocení celkových volebních výdajů s čtyřletým rozmezím nebylo úplně jednoduché. Jednotlivé výdajové položky nebyly v obou rocích zcela totožné, avšak rok 2012 byl nákladnější z hlediska výdajů.

V roce 2012 získal Zlínský kraj účelovou dotaci ve výši 19 552 000 Kč, což je oproti roku 2016 o 811 000 Kč více. Vratka do státního rozpočtu činila v roce 2012 částku

1 764 043,55 Kč, zatímco v roce 2016 byla celková vratka vyšší a to 2 377 491,05 Kč z celkově poskytnuté dotace 18 741 000 Kč. Účelová neinvestiční dotace, na úhradu výdajů vzniklých krajům v souvislosti s konáním voleb, ve výši 100 000 Kč byla jak v roce 2012, tak v roce 2016 stejná.

Co se týče všech volebních výdajových položek v porovnání dvou let, nejvyšší výdaj představovala položka **5021 – ostatní osobní výdaje**. V roce 2012 činila tato položka výslednou částku 150 015 Kč a tvořila tak nejvyšší objem výdajů za rok 2012. Při dalších volbách v roce 2016 byla částka klesající, o 41 381 Kč, tzn. mírné ušetření finančních prostředků, celková suma za rok 2016 ostatních osobních výdajů byla ve výši 108 634 Kč.

Výdajová položka **5139 - nákup materiálu** tvořila výdaje ve výši 26 539 Kč pro rok 2012. V roce 2016 se částka navýšila a zaplatilo se celkem 30 542 Kč, což znamenalo rozdíl ve výši 4 003 Kč a pro rok 2012 byly výdaje mírně nižší.

U položky **5164 – nájemné** nastal v roce 2012 nárůst do výše 19 200 Kč. Naopak v roce 2016 byla částka nižší a to ve výši 9 680 Kč, neboť se jednalo pouze o jeden pronájem volební místnosti.

Za výdajovou položku **5175 – pohoštění** bylo za rok 2012 zaplacen ve výši 14 080 Kč, kdežto v roce 2016 se celkové výdaje na pohoštění snížily a bylo zaplacen v celkové výši 7 140 Kč, což je téměř poloviční částka a pro rok 2016 to znamenalo úsporu.

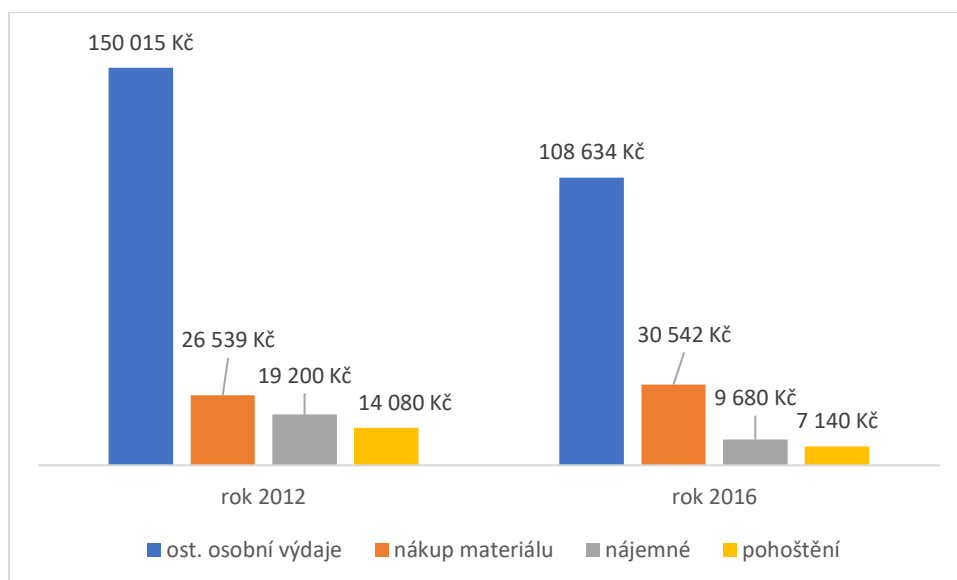
5137 - drobný hmotný dlouhodobý majetek roku 2012 tvořily výdaje v hodnotě 11 983 Kč, naopak v roce 2016 tyto výdaje klesly a byla zaplacená částka ve výši 2 953 Kč.

Položka **5161 - poštovní služby** byla v obou rocích totožná.

Poslední výraznou položku volebních výdajů tvořily **5156 - pohonné hmoty a maziva**, které v roce 2012 dosáhly částky 2 258 Kč, zatímco v roce 2016 došlo k poklesu a výdaje klesly na částku 474 Kč. Tato výdajová položka byla v roce 2016 opět levnější.

Při ohlédnutí na všechny volební výdaje za rok 2012 a 2016 lze konstatovat, že volební výdaje na rok 2012 byly dražší a nákladnější z hlediska mezd zaměstnanců, nájemného a občerstvení, kromě položky nákup materiálu, která byla v roce 2016 mírně nákladnější a naopak v roce 2012 levnější. Pokles a nárůst hlavních volebních výdajů lze přehledně vidět v obrázku 4.6.

Obr. 4.6 Porovnání nejvíce nákladných položek za rok 2012 a 2016

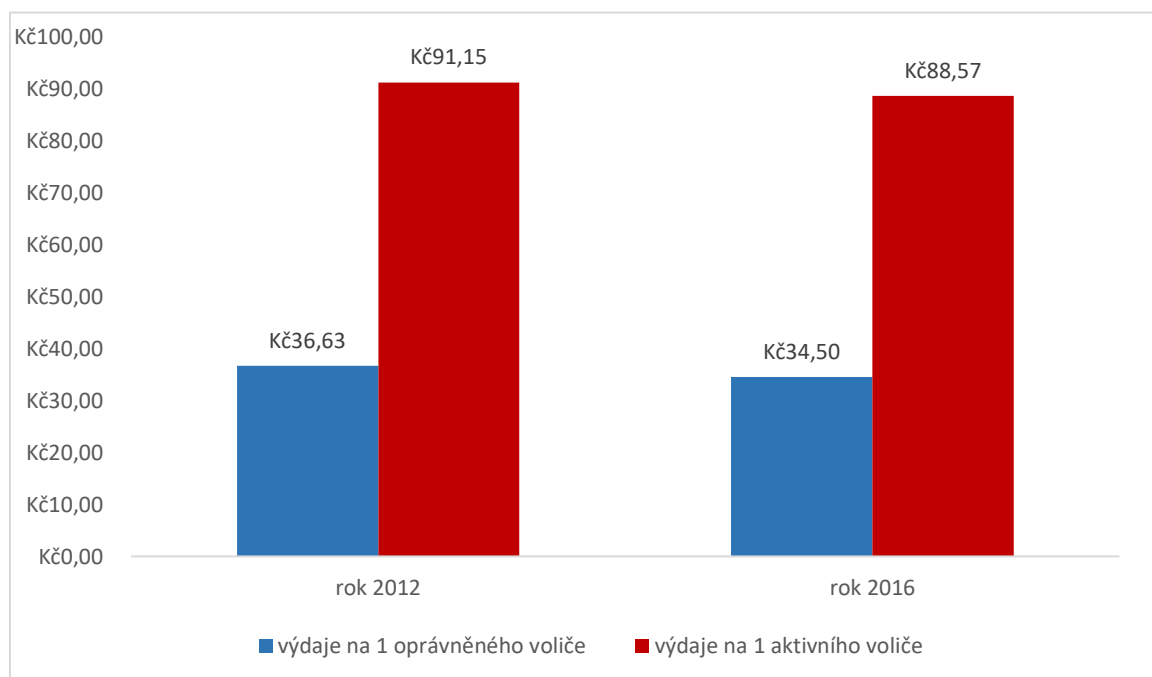
Zdroj: interní materiály MěÚ Luhačovice, vlastní zpracování

Volební výdaje v roce 2012 na jednoho oprávněného voliče vycházely na 36,63 Kč. V roce 2016 tvořily tyto výdaje nižší částku, a to ve výši 34,50 Kč. Zde lze vidět mezivolební snížení ve výši 2,13 Kč na jednoho oprávněného voliče za rok 2016. Přestože se snížil počet oprávněných voličů z 485 530 v roce 2012 na 480 457 v roce 2016, a tedy výdaj na jednoho oprávněného voliče v roce 2016 by měl být vyšší než výdaj na jednoho oprávněného voliče v roce 2012, snížila se i dotace z 17 787 956,50 Kč v roce 2012 na 16 363 509 Kč v roce 2016. Protože snížení dotace mělo výraznější vliv než pokles počtu voličů, snížily se náklady na jednoho oprávněného voliče mezivolebně o 2,13 Kč.

Volební výdaje na jednoho aktivního voliče v roce 2012 činily 91,15 Kč, kdežto v roce 2016 vznikly nižší výdaje a to ve výši 88,57 Kč. Jak už bylo zmíněno v předchozím odstavci, dotace na volby byla snížena a i v tomto případě se snížil počet aktivních voličů o cca 10 000 z 195 142 aktivních voličů v roce 2012 na 184 740 aktivních voličů v roce 2016 podle českého statistického úřadu. Jedná se o pokles vynaložených prostředků o 2,58 Kč na aktivního voliče. Tyto výdaje na jednoho aktivního voliče a jednoho oprávněného voliče jsou zaznamenány v obrázku 4.7.

Z uvedených faktů si lze povšimnout, že volební výdaje, jak na jednoho oprávněného voliče, tak na jednoho aktivního voliče byly v roce 2016 levnější vzhledem k menšímu počtu voličů u voleb.

Obr. 4.7 Porovnání výdajů na 1 oprávněného a aktivního voliče v Kč

Zdroj: interní materiály MěÚ Luhačovice, vlastní zpracování

5 ZÁVĚR

Volby do zastupitelstev krajů se řídí zákonem č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů. Zastupitelstvo kraje je voleno tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a volného práva.

Předmětem bakalářské práce bylo zhodnocení organizace a financování voleb do vybraného krajského zastupitelstva, konkrétně Zlínského kraje. Cílem práce, který je uveden v úvodu, bylo zhodnocení a porovnání volebních výdajů do zastupitelstva Zlínského kraje v roce 2012 a 2016.

Druhá kapitola se především zabývala všeobecnou historií, která byla charakterizována do několika období vedoucí až do současnosti. Počátky veřejné správy se datují okolo 18. století za vlády Marie Terezie. Reforma veřejné správy, která se projevila ve dvacátých letech přípravou tzv. župního zákona nebyla v Čechách zcela dořešena a po roce 1927 bylo obnoven zemský princip. Vznikem protektorátu Čechy a Morava byl další rozvoj demokratické správy násilně přerušena. Na konci sedmdesátých a osmdesátých let došlo ke značnému zákroku uvnitř územního uspořádání státu. Vytvořily se tzv. střediskové obce, pod které byly přiděleny menší okolní obce s účelem zlepšit kvalitu veřejné správy.

Po roce 1990 byly zrušeny Krajské národní výbory a zároveň došlo k ukončení činnosti Okresních národních výborů. Namísto vznikly Okresní úřady, které vykonávaly státní správu na místní úrovni. Tato konstrukce se nezměnila ani nezanikla po vzniku samostatného českého státu 1.1.1993. V současnosti platí Ústava České republiky z roku 1993 (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů), ústava přijatá při vzniku České republiky jako samostatného státu.

Třetí kapitola pojednávala o tom, jakou roli plní funkce voleb a je zde charakterizováno volební právo jako určitý okruh oprávněných osob, které mohou hlasovat a za jakých podmínek mohou hlasovat. V bakalářské práci je shrnuto, že volby jsou založeny na principu všeobecného, rovného a přímého volebního práva. Patří sem také právo aktivní, které má každý občan České republiky, pokud dosáhl věku 18 let. Pasivní volební právo pro Poslaneckou sněmovnu vzniká ve věku 21 let a náleží všem občanům s volebním právem aktivním. Všeobecné volební právo a jeho vývoj je stručně popsán s návazností na volební principy, které jsou v České republice rozděleny na princip většinový a systém poměrného zastoupení. Ve většinovém systému se přiděluje mandát vítězi. Pokud se ve volebním obvodu rozděluje více mandátů, není jejich snahou rozdělit je v poměru podle počtu hlasů, které kandidáti získali, rozhodujícím kritériem je zde většina hlasů. U systému poměrného zastoupení je hlavním

rozdílem velké množství variant. Všechny vycházejí z principu, že přidělení mandátů by mělo odrážet strukturu podpory vyjádřenou při hlasování. Volby do zastupitelstev krajů vyhlašuje prezident republiky, nejpozději však 90 dnů před jejich konáním. Celková příprava voleb se dělí na jednotlivé etapy. Prvním krokem je příprava voleb. Volební místnost musí být pro každý volební okrsek vybavena volební schránkou, přenosnou volební schránkou, dostatečným počtem hlasovacích lístků, dostatečným počtem prázdných obálek, které jsou opatřeny úředním razítkem, psacími potřebami, výpisem ze stálého seznamu a tímto zákonem, který musí být na žádost voličů zapůjčen k nahlédnutí. Úřední obálky musí být neprůhledné, stejné velikosti. Volič hlasuje osobně a nesmí nikoho zastupovat, musí také prokázat totožnost a státní občanství České republiky. O průběhu a výsledcích voleb se vede zápis, který na konci členové okrskové volební komise podepisují. Samotné volby probíhají ve dvou dnech. Výsledek voleb do zastupitelstva kraje vyhlašuje a uveřejňuje krajský úřad vyvěšením zápisu na úřední desce krajského úřadu.

První volby byly konané dne 12. listopadu roku 2000 a jejich volební účast byla 33,64 % s počtem 2 349 124 platných hlasů. Další volby, konané ve dnech 5–6. listopadu 2004, měly nižší volební výsledek účasti a to 29,62 % s celkovým počtem 2 117 443 volební účasti. Ve dnech 17-18. října 2008 proběhly nejen volby do zastupitelstev krajů, ale také 1. kolo voleb do Senátu Parlamentu České republiky. Volební účast v tomto roce byla oproti předcházejícím rokům vysoká, 40,30 % s počtem 2 913 642 platných hlasů. 12-13. listopadu 2012 byla volební účast v České republice nepatrně nižší, 36,89 % s počtem 2 637 115 hlasů. Ve dnech 7-8. října 2016, při volbách do zastupitelstva kraje, byla volební účast 37,16 % s konečným počtem hlasů 2 532 311. V měřítku historického porovnání byla nejvyšší volební účast v roce 2008, naopak nejnižší proběhla v roce 2004.

Čtvrtá stěžejní kapitola se zabývala zhodnocením volebních výdajů do zastupitelstva Zlínského kraje v porovnání vybraných let 2012 a 2016. Rovněž je v této kapitole charakterizován Zlínský kraj, jeho rozloha, složení okresů a také průmysl patřící k tomuto kraji. Financování voleb do zastupitelstva kraje probíhá prostřednictvím krajského úřadu a ze státního rozpočtu České republiky. Pro organizačně technické zabezpečení voleb, a v jakém rozsahu nezbytně nutném lze finanční prostředky použít, jsou taxativně uvedeny ve směrnici Ministerstva financí, aby nedocházelo například ke zneužívání financí. Dotaci ze státního rozpočtu, kterou získal Zlínský kraj na volby do zastupitelstva kraje v roce 2012 byla ve výši 19 552 000 Kč. Po rozdělení této částky okresům, lze uvést jako příklad město Luhačovice, které byla poskytnuta dotace v celkové výši 270 800 Kč. Z pohledu organizace a financování voleb lze konstatovat, že největší objem finančních prostředků tvořila položka 5021 – ostatní

osobní výdaje s částkou 150 015 Kč. Do této položky patří například odměny členům všech okrskových volebních komisí a distribuce hlasovacích lístků. V porovnání s rokem 2016 se tato položka snížila na částku ve výši 108 634 Kč. Z uvedené analýzy a po podrobném provedení a zhodnocení grafů bylo zjištěno, že rok 2012 byl nákladnější díky mnoha nákladným faktorům spojených s volbami. Lze doporučit snížení nákladů na volby, například snížit počet členů okrskových volebních komisí.

Výdaje na jednoho oprávněného voliče a zároveň výdaje na jednoho aktivního voliče byly v roce 2016 nižší. Po provedení grafického srovnání volební účasti za jednotlivé okresy vyplynulo, že v roce 2012 byla nejvyšší volební účast v okrese Zlín s 43,18 % a nejnižší volební účast naopak v okrese Vsetín s 35,99 %. Za rok 2016 byla nejvyšší volební účast opět v okrese Zlín s 40,90 %, naopak nejnižší účast byla v okrese Vsetín s 35,40 %. Souhrnná volební účast Zlínského kraje v roce 2016 byla 38,50 %, avšak v roce 2012 byla vyšší volební účast 40,34 %. Celkový úbytek voličů ve Zlínském kraji se snížil od roku 2012 do roku 2016 o 5 073 voličů. Lze konstatovat, že v roce 2016 zájem občanů, ve sféře politického dění, nejspíše postupně opadá a je nižší, vyšší volební účast Zlínského kraje byla pouze v roce 2012.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

a) Odborné knihy

ČMEJREK, J., V. BUBENÍČEK a J. ČOPÍK. *Demokracie v lokálním politickém prostoru*. Praha: Grada Publishing, a.s, 2010, 240 s. ISBN 978-80-247-3061-5.

CHYTILEK, R., J. ŠEDO, T. LEBEDA a D. ČALOUD. *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, 376 s. ISBN 978-80-7367-548-6.

KLÍMA, Karel. *Teorie veřejné moci*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 428 s. ISBN 978-80-7552-331-0.

KOUDELKA, Zdeněk. *Samospráva*. Praha: Linde, 2007, 378 s. ISBN 978-80-7201-665-5.

KREJČÍ, Oskar. *Nová kniha o volbách*. Praha: Professional Publishing, 2006, 481 s. ISBN 80-86946-01-0.

PAVLÍČEK, Václav a kol. *Ústavní právo a státní právo. Díl 2, Ústavní právo České republiky. Část I*, Praha: Linde, 2008, 797 s. ISBN 978-80-7201-694-5.

PEKOVÁ, Jitka. *Finance územní samosprávy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 588 s. ISBN 978-80-7357-614-1.

SCHELLE, Karel. *Dějiny veřejné správy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 520 s. ISBN 978-80-7552-374-7.

VRABKOVÁ, Iveta. *Veřejná správa*. Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita, Ekonomická fakulta, 2016, 115 s. ISBN 978-80-248-3988-2.

b) Elektronické zdroje a ostatní

Zákon č. 129/2000 Sb., ze dne 12. dubna 2000, Zákon o krajích (krajské zřízení). Dostupné také na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-129>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Harmonogram úkolů a lhůt 2016 ze dne 16.1.2016*. Dostupné na www.mvcr.cz/soubor/harmonogram-kraje-pdf.aspx

Historie voleb do krajských zastupitelstev. Dostupné na www.volby.cz

Výdaje voleb do krajských zastupitelstev. Dostupné na
www.mvcr.cz/clanek/volby-volby-do-zastupitelstev-kraju.aspx

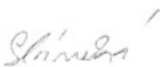
OFICIÁLNÍ STRÁNKY ZLÍNSKÉHO KRAJE. Dostupné na www.kr-zlinsky.cz

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Dostupné na www.czso.cz

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 9.5.2018

.....
Tereza Slánská